

Analyzing the challenges facing poultry cooperatives in Kermanshah province

Kiumars Zarafshani

Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

(Corresponding Author). Zarafshani2000@yahoo.com

Lida Sharafi

Post.Doc Researcher of Agricultural Development, Campus of Agriculture and Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.

Lida.sharafi@yahoo.com

Abstract

Poultry industry is considered one of the important and essential sub-sectors of the agricultural sector due to providing a major part of the food and protein needs of the country. Investments in the poultry breeding and the quantitative increase of poultry farming units have been high in the past years, otherwise this industry is always facing challenges. Therefore, the purpose of this exploratory study which was conducted using the case study method is to analyze the challenges poultry cooperatives in Kermanshah province. The study population of the research was poultry cooperative managers (42 cooperatives), faculty of animal science in agriculture college (14 people), and experts and managers of animal science in Agricultural Jihad Organization (13 people) and managers in department of Cooperative, Labor and Social Welfare (8 people) in Kermanshah province. Sampling continued until data saturation was reached, and interviews were conducted with 28 people who were selected using the purposeful and snowball sampling. Data were collected using semi-structured interviews. Analysis of interviews showed that poultry cooperatives are struggling with 16 major challenges. These challenges are :1) Fluctuation of prices of inputs and produced poultry in the market; 2) weak performance of government departments in terms of monitoring on production and supply and facilities; 3) problems of providing quality inputs; 4) low knowledge and experience of some poultry farmers and officials about cooperative principles and poultry industry; 5) poor performance of the provincial union regarding the planning of poultry units; 6) low feed conversion; 7) Inadequate structural conditions of poultry units for the production and maintenance of chickens, 8) the smallness of most poultry units and lack of economic justification; 9) the spread of disease and do not obey the health issues; 10) lack of communication and constructive interaction between the poultry industry and the university; 11) the presence of brokers and intermediaries in production circles; 12) the multitude of decision-making and policy-making authorities in the poultry industry and the absence of a coherent organization; 13) low culture of teamwork and cooperation; 14) lack of suitable Iranian line for breeding; 15) Ignoring the opinions of expert producers in decision-making and market regulation; 16) Do not obey of poultry nutritional principles, etc. The results of this study can inform policymakers and officials about the challenges facing poultry cooperatives in Kermanshah province and appropriate operational solutions, including the formation of a poultry industry chain in the province, practical training

for poultry cooperatives by the professors of Razi University, preventing the provision of licenses to people without expertise (field of study and experience), plan the timely import of basic inputs, suggest the participation of expert representatives of poultry cooperatives in policy meetings and market regulation, etc.

Keywords: Poultry, cooperative challenges, poultry industry, Kermanshah, meat poultry.

Progress and development of Kermanshah province
Kermanshah Management and Planning Organization, 2024, Vol. 3, No. 2, pp 81-112.
Received: 05/12/2023 - Accepted: 23/04/2024

واکاوی چالش‌های پیش روی تعاونی‌های مرغداری در استان کرمانشاه

کیومرث زرافشانی

استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

(نویسنده مسئول) Zarafshani2000@yahoo.com

لیدا شرفی

پژوهشگر پسادکتری توسعه کشاورزی، مدرس گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه

رازی، کرمانشاه، ایران.

Lida.sharafi@yahoo.com

چکیده

صنعت طیور، به خاطر تأمین بخش عمده‌ای از نیازهای غذایی و پروتئینی کشور، یکی از زیر بخش‌های مهم و اساسی بخش کشاورزی به شمار می‌رود. سرمایه‌گذاری‌ها در زمینه پرورش طیور و افزایش کمی واحدهای مرغداری در سال‌های گذشته زیاد بوده است، این در حالی است که همواره این صنعت با چالش‌هایی روبرو می‌باشد. از این رو، هدف کلی این مطالعه اکتشافی که با استفاده از روش مطالعه موردی انجام شده است، واکاوی چالش‌های پیش روی تعاونی‌های مرغداران در استان کرمانشاه می‌باشد. جامعه مورد مطالعه تحقیق را مدیران عامل تعاونی‌های مرغداران (۴۲ تعاونی) اساتید علوم دام دانشکده کشاورزی (۱۴ نفر) و کارشناسان و مدیران معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی (۱۳ نفر) و اداره آموزش ترویج و تحقیقات تعاونی‌های اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۸ نفر) در استان کرمانشاه تشکیل دادند که نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع داده ادامه یافت و با ۲۸ نفر مصاحبه به عمل آمد که با بهره‌گیری از نمونه‌گیری هدفمند بارز و گلوله برفی انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری گردید. تحلیل محتوای مصاحبه‌ها نتایج نشان داد که تعاونی‌های مرغداران با ۱۶ چالش عمده دست به گریبان هستند. برخی از این چالش‌ها عبارتند از: ۱) نوسان قیمت نهاده‌ها و مرغ تولیدی در بازار (۲) عملکرد ضعیف بخش‌های دولتی از لحاظ نظارت بر مراحل تولید و عرضه و ارائه تسهیلات (۳) مشکلات تأمین نهاده‌های با کیفیت (۴) دانش و تجربه پایین برخی از مرغداران و مسئولان از اصول تعاونی و صنعت مرغداری (۵) عملکرد ضعیف اتحادیه استان در خصوص برنامه‌ریزی واحدهای مرغداری (۶) ضریب تبدیل پایین (۷) شرایط نامناسب ساختاری واحدهای مرغداری جهت تولید و نگهداری مرغ (۸) کوچک بودن بیشتر واحدهای مرغداری و نداشتن توجه اقتصادی (۹) شیوع بیماری و عدم رعایت مسائل بهداشتی (۱۰) نبود ارتباط و تعامل سازنده بخش صنعت مرغ با دانشگاه (۱۱) حضور دلالان و واسطه‌ها در حلقه‌های تولید (۱۲) تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در صنعت مرغ و عدم وجود یک نهاد متولی منسجم (۱۳) فرهنگ پایین کار گروهی و تعاونی (۱۴) نبود نژاد (لاین) ایرانی مناسب برای پرورش (۱۵) نادیده انگاشتن نظرات تولیدکنندگان خبره در امر تصمیم‌گیری و تنظیم بازار (۱۶) عدم رعایت اصول تغذیه‌ای طیور غیره. دستاوردهای این مطالعه می‌تواند سیاست‌گذاران و مسئولان را از چالش‌های پیش روی تعاونی‌های مرغداران در استان کرمانشاه آگاه نموده و راه کارهای عملیاتی مناسب از جمله: تشکیل زنجیره صنعت مرغ در استان، آموزش‌های کاربردی و عملی به تعاونی‌های مرغداران از اساتید دانشگاه رازی،

ممانعت از ارائه مجوز به افراد فاقد تخصص (رشته تحصیلی و تجربه)، برنامه‌ریزی واردات به موقع نهاده‌های اساسی، مشارکت نمایندگان خبره تعاونی‌های مرغداران در جلسات سیاست‌گذاری و تنظیم بازار و ... را پیشنهاد دهد.

کلیدواژه‌ها: پرورش طیور، چالش‌های تعاونی، صنعت مرغداری، کرمانشاه، مرغداری گوشتی.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه

فصلنامه پیشرفت و توسعه استان کرمانشاه، دوره ۳ شماره ۲ ص ۸۱-۱۱۲

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۴

۱- مقدمه

بخش کشاورزی از جمله بخش‌های اقتصادی مهم است که با توجه به شرایط موجود باید برای مقابله با چالش اشتغال، از آن مدد گرفت. یکی از بخش‌های مهم در کشاورزی، صنعت پرورش طیور است. این صنعت با تولید مرغ و تخم‌مرغ و ایجاد زمینه اشتغال برای هزاران نفر در رشته‌های فنی، صنعتی و خدماتی یکی از اصلی‌ترین و پررونق‌ترین بخش‌های اقتصادی در کشور بوده است. همچنین از آنجا که قسمت عمده‌ای از احتیاجات پروتئینی مورد نیاز افراد از طریق گوشت مرغ و تخم‌مرغ تأمین می‌گردد، پرورش طیور را می‌توان یکی راهکارهای مهم برای فائق آمدن بر کمبود پروتئین حیوانی در کشور در نظر گرفت (علی‌بیگی و شاهمرادی، ۱۳۹۵).

در این راستا تشکیل تعاونی‌های مرغداران تلاشی در جهت افزایش بهره‌وری این واحدهای تولیدی بوده به نحوی که این تشکلهای توانسته‌اند سهم قابل قبولی از تولیدات را در سطح کشور به خود اختصاص دهند. این مسأله در حال حاضر که جمعیت کشور بیش از ۸۰ میلیون نفر می‌باشد و با توجه به رشد جمعیت که حداقل ۱/۳ درصد است، دورنمای نیازهای غذایی به‌ویژه مواد پروتئینی در آینده را به‌خوبی مشخص می‌کند (لطیفی و یعقوبی فرانی، ۱۳۹۵).

مصرف سرانه گوشت مرغ از ۱۷ کیلوگرم در سال ۱۳۸۳ به ۳۲ کیلوگرم در سال ۱۴۰۰ رسیده است (وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰). همچنین مصرف سرانه تخم‌مرغ از ۹/۶ کیلوگرم در سال ۱۳۸۳ به ۱۴ کیلوگرم در سال ۱۴۰۰ رسیده است (اتحادیه مرکزی مرغداران میهن، ۱۴۰۰). با توجه به این روند صعودی مصرف گوشت مرغ و تخم‌مرغ، بدون شک توسعه صنعت طیور به‌واسطه نقشی که در تأمین مواد پروتئینی دارد، بیش از پیش افزایش یافته است.

این در حالی است که با وجود حمایت‌های مختلف دولت و سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در این زمینه، تعاونی‌های تولید مرغ و تخم‌مرغ نتوانسته‌اند موفقیت لازم را به‌دست آورند و بسیاری از آنها غیرفعال و راکدند (حسینی نیا، ۱۳۹۳) و دارای مشکلات عدیده‌ای هستند که از جمله این مشکلات نوسان قیمت نهاده‌های مورد نیاز، نبود شبکه مناسب توزیع و فروش و سیستم خرید تضمینی تخم‌مرغ، بیماری‌ها، تغییر نرخ ارز، دولتی بودن تصمیمات، حضور دلالان، نامناسب بودن حمایت دولت، نبود تشکلی مناسب و واحد جهت هدایت و حمایت از تولیدکنندگان مرغ و تخم‌مرغ هستند (علی‌بیگی و شاهمرادی، ۱۳۹۵؛ انارکی و همکاران، ۱۳۹۲؛ سیدمصطفوی، ۱۳۹۱).

هم‌اکنون بسیاری از واحدهای تولیدی مرغ و تخم‌مرغ با نیمی از ظرفیت خود مشغول به فعالیت هستند که ادامه این روند، سیر نزولی تولید و تعطیلی مرغداری‌ها را به دنبال خواهد داشت. بر اساس سامانه ثبتی وزارت تعاون، از مجموع ۴۶۱۳ شرکت تعاونی مرغداری در کشور، حدود ۵۷ درصد آنها فعال و ۴۳ درصد آنها به‌دلایلی غیرفعال و از چرخه تولید باز مانده‌اند. استان کرمانشاه نیز بنا به گفته رئیس سازمان جهاد کشاورزی، دارای ۷۰۰ واحد مرغداری گوشتی صنعتی، ۲۴ واحد مرغداری تخم‌گذار و ۹ واحد مرغ مادر گوشتی می‌باشد که به‌صورت خصوصی و تعاونی مشغول فعالیت هستند (چاله‌چاله، ۱۴۰۲). در این میان، تعاونی‌های فعال مرغ گوشتی ۴۴ واحد و مرغ تخم‌گذار ۴ واحد در استان کرمانشاه می‌باشند (اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۴۰۱)؛ که بر اساس آمار موجود، از مجموع واحدهای مرغداری (تعاونی و خصوصی) که موفق به دریافت پروانه بهره‌برداری از سازمان

جهاد کشاورزی در استان کرمانشاه شده‌اند، بیش از ۴۶ درصد آنها را کد یا غیرفعال و تعداد قابل توجهی از آنها نیز با حداقل ظرفیت اسمی تولید در حال فعالیت هستند که این امر بیانگر وجود مشکلات و چالش‌های اساسی در حیات تعاونی‌های طیور در استان کرمانشاه است (اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۴۰۱؛ چاله‌چاله، ۱۴۰۲). در واقع بررسی وضعیت موجود آنها حکایت از آن دارد که با ساختارهای سنتی موجود نمی‌توانند دارای کارایی و اثربخشی لازم و در نهایت کارکرد پویا و مطلوب برای بقاء و دوام در بلندمدت باشند. این در حالی است که فعالسازی و توانمندی این بخش می‌تواند آثار مثبت فراوانی برای جامعه داشته باشد که از جمله آنها می‌توان به تأمین مواد پروتئینی مورد نیاز کشور و اشتغالزایی برای تعداد کثیری از افراد اشاره نمود. بنابراین در راستای بهره‌گیری از بخش تعاون، تحلیل چالش‌های تعاونی‌های طیور با توجه به مسائل پیشرو می‌تواند تا حدودی زمینه تقویت و رشد آنها را فراهم آورد.

۲- پیشینه موضوع

صنعت طیور به دلیل ارائه پروتئین با کیفیت مناسب به مصرف‌کنندگان و نیز امکان بازگشت سریع سرمایه برای تولیدکنندگان می‌تواند فرصتی مناسب برای رفع چالش امنیت غذایی در آینده به حساب آید. این در حالی است که این صنعت در کشور با مشکلات و چالش‌های متعددی روبرو است. لذا در ادامه چالش‌های این حوزه مطرح می‌گردد.

۲-۱- چالش‌های صنعت مرغداری در ایران

شناسایی چالش‌های صنعت مرغداری یکی از عناصر کلیدی موفقیت در توسعه این صنعت در کشور است چرا که بدین طریق می‌توان راهکارهای مناسب عملیاتی برای رفع این چالش‌ها تعیین نمود. در این رابطه، چالش‌ها و ریسک‌های صنعت مرغداری در قالب موارد زیر عنوان شده است:

(۱) **تأمین و تولید نهاده‌های تغذیه‌ای برای طیور:** ذرت مهم‌ترین منبع انرژی در تغذیه طیور است که حدود ۶۰٪ از جیره غذایی را تشکیل می‌دهد. سویا نیز مهم‌ترین ماده پروتئینی است که حدوداً ۳۰٪ از جیره را تشکیل می‌دهد. مواد خوراکی مانند ذرت و کنجاله سویا و بسیاری از مواد افزودنی دیگر وابسته به واردات است. فقط بخش کوچکی از غلات مورد نیاز در داخل کشور کشت و تأمین می‌شود. در عین حال که میزان واردات افزایش یافته، قیمت واحد ذرت و سویا نیز افزایش یافته است؛ از اینرو، مواد خوراکی با ارزش حاصل از فروش نفت تأمین می‌گردد (سیدمصطفوی، ۱۳۹۱؛ ورمزیاری و اعلائی‌بروجنی، ۱۳۹۹؛ طهوری و محمدزاده، ۱۴۰۰).

همچنین با توسعه کمی صنعت مرغداری و سیاست ویژه سازمان دامپزشکی مبتنی بر پیشگیری، سالانه میلیاردها دوز واکسن بیماری‌های مختلف وارد می‌شود (سیدمصطفوی، ۱۳۹۱). در حال حاضر حدود ۱۰ میلیون دوز کسری از انواع واکسن طیور وجود دارد که برخی از آنها تولید می‌شوند ولی جوابگوی نیاز بازار نیستند و برخی هم اساساً تولید نمی‌شوند (طهوری و محمدزاده، ۱۴۰۰).

(۲) **ریسک بیماری‌ها:** از سال ۱۳۸۷ کشور درگیر با بیماری‌های فوق حاد تنفسی شده و لکن سازمان‌های مسئول عاجز از برخورد با این گروه از بیماری بودند. در سال ۸۸ به‌خاطر این بیماری‌ها، واحدهای مرغ مادر گوشتی در ابتدا با افت تولید روبرو شده و سپس شروع به حذف گله‌ها نمودند. در این بین، نقش مراکز تحقیقاتی نظیر مؤسسه

رازی فقط تشخیص بیماری بوده و نتوانستند واکسن مؤثر تولید نمایند (سیدمصطفوی، ۱۳۹۱). با وجود استفاده از برنامه‌های واکسیناسیون، عواملی مانند نقص در انتخاب نوع واکسن و شیوه واکسیناسیون و همچنین تغییر و جهش در عوامل ایجادکننده بیماری‌ها، سبب شده که شیوع بیماری‌ها در گله‌های طیور بیشتر شود (هنربخش و همکاران، ۱۳۹۴).

۳) ریسک تغییر نرخ ارز: از آنجا که مواد اولیه و واکسن‌ها و برخی نیازهای صنعت از خارج وارد می‌شود، تغییر نرخ ارز باعث افزایش قیمت تمام شده گردید. در اثر آزادسازی نرخ ارز، نقدینگی صنعت تخلیه گردید و مرغداران برای جبران هزینه‌های افزایش یافته، مجبور به استقراض از سیستم بانکی شده و به شدت به سیستم بانکی بدهکار شدند و حتی بسیاری مجبور به استقراض از سایر منابع مالی (بازار آزاد) شدند که این موضوع هزینه زیادی را برای صنعت ایجاد کرد (سیدمصطفوی، ۱۳۹۱).

۴) ریسک بازار: اقتصاد ایران خصوصاً در بخش کشاورزی عمدتاً در کنترل دولت است و شرکت‌های بزرگ دولتی نقشی اصلی در اقتصاد زنجیره کشاورزی بازی می‌کنند. تصدی‌گری دولت در اموری نظیر تنظیم بازار و قیمت‌گذاری و ناکارآمدی نظام دولتی در سالهای گذشته، دولت را بر آن داشت تا بر کاهش تصدی‌گری و واگذاری امور تنظیم بازار به بخش خصوصی تأکید شود، اما محقق نشد (مرتضایی، ۱۳۹۵). در شرایط کاهش قیمت‌ها، بخش دولتی به سختی برای تنظیم بازار وارد می‌شود و اگر هم وارد شود به‌عنوان خرید برای ذخیره‌سازی است نه خرید تضمینی؛ خریدهای ذخیره شده آفتی دیگر برای بازار است چرا که مدت نگهداری آنها محدود است و بالاخره بایستی از سردخانه خارج شوند. پس به تولید روز، مقدار ذخیره شده هم اضافه می‌شود و مجدداً قیمت‌ها شکسته می‌شود. مهم‌تر اینکه مدیران نیز تفاوتی بین خرید تضمینی و خرید برای ذخیره‌سازی قائل نیستند و هر آنچه را که برای تنظیم بازار انجام می‌دهند، مجدداً وارد بازار می‌کنند و محصولی که در بازار عرضه می‌شود همراه با ریسک فروش روبرو است (سیدمصطفوی، ۱۳۹۱).

در رابطه با مشکلات و چالش‌های صنعت طیور، مرتضایی (۱۳۹۵) در پژوهشی که انجام داد مشکلات و چالش‌های حوزه طیور را به صورت موارد زیر مطرح نمود: ۱) ضریب تبدیل پایین؛ ۲) تلفات زیاد؛ ۳) بالا بودن سن کشتار؛ ۴) نوسان قیمت متأثر از نبود تقویم تولید متناسب با نیاز مصرف و تقاضا؛ ۵) مشکلات بازار؛ ۶) فناوری پایین نگهداری و تولید؛ ۷) نبود تشکیلات منسجم در زنجیره و برنامه‌ریزی منسجم در کنار عدم وجود اطلاعات و آمار دقیق و متمرکز از وضعیت واحدهای تولیدی؛ ۸) حمایت ضعیف دولت از صنعت طیور؛ ۹) نظارت ضعیف دولت بر زنجیره تولید به خصوص مقطع جوجه‌کشی و کشتارگاه‌ها؛ ۱۰) نوسان قیمت نهاده‌ها و تأثیر نوسانات ارز بر آن و کیفیت پایین آن؛ به دلیل وابستگی بالا به واردات نهاده‌هایی مثل کنجاله سویا حدود ۳۵ درصد و ذرت حدود ۵۱ درصد، تغییرات قیمت این نهاده‌ها در بازار بین‌المللی و همچنین مواردی مانند تغییرات نرخ ارز یا موضوعاتی مانند مشکلات تحریم‌ها موجب نوسان قیمت و اغلب روند افزایشی قیمت نهاده‌ها می‌شود؛ ۱۱) وابستگی در تولید مرغ مادر و اجداد و جوجه یک‌روزه.

در خصوص مشکلات و چالش‌های صنعت مرغ در کشور مطالعات اندکی صورت پذیرفته که در ادامه محققان به چند مقاله مرتبط با این چالش‌ها اشاره می‌کنند. به‌عنوان مثال، طهوری و محمدزاده (۱۴۰۰) در پژوهش خود

مهم‌ترین موانع خود اتکایی در تأمین مرغ کشور را بررسی نمودند و در نهایت راهکارهای فناورانه‌ای جهت رفع این موانع بیان نمودند. بر اساس یافته‌های آنان، مهم‌ترین چالش‌ها عبارتند از: وابستگی در تأمین مرغ اجداد و مادر، واردات خوراک مرغ، واردات واکسن مرغ، مصرف آنتی‌بیوتیک و عدم نظارت، شاخص‌های تولید غیربهبوده، تقاضا برای مرغ سنگین، قیمت‌گذاری دولتی و کاهش سود عوامل تولید، عدم نقش آفرینی زنجیره‌های تولید بزرگ. برخی از راهکارهایی که این محققان ارائه دادند شامل: برنامه‌ریزی جایگزینی ذرت و کنجاله سویا در جیره طیور، فرآوری و تولید گلوتن، تولید دستگاه جوجه‌کشی صنعتی و اجزای دستگاه تولید خوراک، تولید آنزیم‌های خوراکی هستند.

اله‌ویسی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی وضعیت امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور در شهرستان روانسر در استان کرمانشاه را مورد ارزیابی قرار دادند. برای این منظور تعداد ۱۱۰ واحد فعال پرورش طیور مورد مطالعه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها، ۱۰۵ شاخص از طریق پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که نگرش اغلب پرورش‌دهندگان نسبت به اقدامات امنیت زیستی خنثی و منفی بود. ضریب امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور، میزان پذیرش اقدامات امنیت زیستی و دانش پرورش‌دهندگان در حد متوسط و پایین بود.

شورویی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی که در استان کرمان انجام دادند، از ۷۰ تولیدکننده جوجه‌گوشی داده‌های خود را جمع‌آوری نمودند. نتایج مطالعه آنان نشان داد که میانگین کارایی فنی واحدها ۷۸/۵ درصد می‌باشد. این پارامتر نشان می‌دهد اگر شکاف بین تولیدکنندگان کرمان با کاراترین تولیدکننده این شهرستان پر شود، می‌توان به اندازه ۲۱/۵ درصد تولید را بدون تغییر سطح فناوری و افزودن مصرف نهاده‌ها، افزایش داد. همچنین مقدار میانگین کارایی سود واحدها ۴۵ درصد برآورد شد که نشان از سطح پایین کارایی فنی و تخصیصی در تولیدکنندگان می‌باشد.

علی‌بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵) در تحقیق خود با بهره‌جستن از نظریه بنیانی به واکاوی موانع داخلی و خارجی تعاونی‌های مرغ تخم‌گذار در استان کرمانشاه و ارائه راهکارهای مناسب در خصوص فعال‌سازی و توسعه این واحدهای تولیدی پرداختند. بر اساس یافته‌های تحقیق، عدم استفاده بهینه از ظرفیت تولید؛ نبود صنایع جانبی در استان؛ نوسان قیمت نهاده‌های مورد نیاز؛ نبود شبکه مناسب توزیع و فروش و سیستم خرید تضمینی تخم‌مرغ؛ دولتی بودن تصمیمات؛ تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاستگذاری در صنعت طیور؛ نبود تشکلی مناسب و واحد جهت هدایت و حمایت از تولیدکنندگان مرغ و تخم‌مرغ و نبود ابزارهای لازم برای حمایت از صادرات تخم‌مرغ مهم‌ترین چالش‌های تولیدکنندگان تخم‌مرغ در استان کرمانشاه به‌شمار آمدند. از این رو مهم‌ترین راهکارها در کاهش مشکلات موجود در صنعت مرغداری استان عبارتند از: اصلاح و بهینه‌سازی ظرفیت موجود در صنعت مرغداری؛ رفع مشکلات نقدینگی واحدهای مرغداری از طریق ارائه تسهیلات لازم توسط مؤسسات اعتباری و بانک‌ها؛ متمرکز نمودن مراکز تصمیم‌گیری، سیاستگذاری و حمایتی؛ ساماندهی نظام تأمین نهاده‌های مورد نیاز و اختصاص مشوق صادراتی.

همچنین هنربخش و همکاران (۱۳۹۴) نیز مطالعه‌ای در رابطه با بررسی شرایط محیطی و مدیریتی مؤثر بر بروز تلفات در گله‌های جوجه‌گوشی در ۴۷ مزرعه از ۱۰ استان کشور، را انجام دادند. نتایج نشان داد که میانگین تلفات گله‌های گوشی ۱۵/۴ درصد می‌باشد که بیشتر از مقادیر استاندارد است. عواملی نظیر شیوه‌های بهداشتی و

پیشگیری (امنیت‌زیستی، برنامه ایمن‌سازی گله، نحوه اجرای واکسن‌ها) و استفاده از تجهیزات نامناسب و نقص سیستم تهویه آشیانه‌ها بر ریسک بروز بیماری و تلفات اثر گذارند.

انصاری‌زاده و همکاران (۱۳۸۸)، رکود صنعت مرغداری را در شهرستان رامهرمز با تأکید بر ریسک تجاری و مالی مورد ارزیابی قرار دادند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است ریسک تجاری در صنعت مرغداری به دلیل نوسان‌های عوامل قیمت تمام شده و نوسان‌های دامنه تقاضا، و ریسک مالی به دلیل ناتوانی در پرداخت بدهی‌های کوتاه و بلند مدت بالا می‌باشد.

در پژوهشی دیگر، انارکی و همکاران (۱۳۹۱) دیدگاه‌های کنشگران مختلف دخیل در زنجیره ارزش واحدهای مرغ تخم‌گذار در مورد مسائل و مشکلات و ارائه برخی راهکارها را در استان قم بررسی نمودند. یافته‌های آنان نشان داد که ناپایداری قیمت‌ها، حضور دلالت و واسطه‌ها، نامناسب بودن حمایت دولت، قدرت چانه‌زنی کم، نبود اطلاعات کافی و در دسترس از مهم‌ترین مشکلات این صنعت برشمرده شدند. مهم‌ترین راهکارها از نظر اکثریت کامل شدن زنجیره ارزش، بازار رقابتی و عرضه مستقیم محصولات بود.

قابل ذکر است که بسیاری از مرغداری‌ها در قالب تعاونی سازمان یافته‌اند. چرا که بسیاری از صاحب‌نظران و محققان معتقدند، یکی از مناسب‌ترین ساختارها و سازمان‌هایی که می‌تواند تولیدکنندگان را ساماندهی نماید و آنان را به سر منزل مقصود برساند، بخش "تعاونی" است. روح کلام اینکه تعاونی جایگاه مناسبی است که می‌تواند روحیه همکاری و توسعه را در کشاورزان تقویت نموده و باعث موفقیت آنان در این زمینه گردد. این در حالی است که خود بخش تعاون نیز در کشور با مشکلاتی روبرو است که همین مسأله مشکلاتی را در تعاونی‌های مرغداران ایجاد نموده است.

۲-۲- چالش‌های بخش تعاونی

بخش تعاون، یکی از ارکان مهم اقتصادی در کشور به شمار می‌رود که نقش بی‌بدیلی در حیات تمام بخش‌های صنعتی، کشاورزی و خدماتی بازنمایی می‌کند. این بخش با وجود مزایای قابل توجهی که دارد، با چالش‌هایی نیز روبرو می‌باشد. چالش‌هایی که هر کدام به تنهایی، قادر به کاهش معنادار اثرگذاری این بخش در اقتصاد کشور خواهند بود. در این راستا حیدری (۱۳۹۷) رئیس انجمن علمی تعاون ایران و مدیرکل اسبق دفتر تحقیقات، آموزش و ترویج تعاونی‌ها به ۱۰ چالش مهم و اولویت‌دار بخش تعاون در کشور اشاره داشتند. این چالش‌ها عبارتند از:

- ۱) اثرگذاری نسبتاً پایین بخش تعاون در اقتصاد ملی، ۲) ضعف در ساماندهی تشکلهای بالادستی شرکت‌های تعاونی، ۳) فراهم نبودن شرایط برای ورود تعاونی‌ها به بورس و بازار سرمایه، ۴) ضعف مدیریت بنگاه‌های تعاونی، ۵) ضعف حسابرسی و نظارت در بخش تعاون کشور، ۶) نبود استراتژی کلان برای استفاده از ظرفیت بخش تعاون در حل مشکلات کلان ملی و محلی، ۷) ضعف در ارتباطات منطقه‌ای و بین‌المللی، ۸) تعدد قوانین و مقررات بخش و نبودن وحدت عمل و نظر بین سازمان‌های متولی بخش، ۹) غفلت از ظرفیت اجتماعی بخش تعاون برای توسعه ملی و محلی، ۱۰) کم‌توجهی به تعاونی‌های دانش بنیان. همچنین در این رابطه کلانتری و لویایی آدریانی (۱۳۹۵) چالش‌های پیش‌روی شرکت‌های تعاونی را به صورت: کمبود سرمایه و سرمایه‌گرایی، ضعف زیرساخت‌های

اطلاعاتی - ارتباطی و پایین بودن امکانات واردات، منفعت طلبی مفرط، گسست ارتباطی، کمبود دانش و تجربه کاری، خلأهای قانونی و فقدان سازوکارهای انگیزشی دسته‌بندی نمودند.

مروری بر پیشینه نگاه‌های مرتبط با تعاونی‌ها نشان می‌دهد تا کنون تحقیقات متعددی در این حوزه و مشکلات آن انجام شده است، به گونه‌ای که در هر یک از این پژوهش‌ها به ابعاد گوناگونی از کاستی‌های تعاونی‌ها اشاره شده است. به‌عنوان نمونه، حیدری و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای به بررسی موانع و راهکارهای فعالسازی تعاونی - های مرزنشین استان کرمانشاه پرداختند. بر پایه نتایج این تحقیق، وجود برخی موانع دولتی، ضعف در نظام‌های حمایتی، ضعف مدیریت، ناکافی بودن آموزش‌ها، موانع اقتصادی و ضعف در مهارت مدیران به‌عنوان موانع فعال - سازی این تعاونی‌ها شناسایی شدند. از اینرو راهکارهایی مانند فراهم‌سازی زیرساخت‌های مناسب و بالا بردن سهمیه ارزی مرزنشینان و آزادی عمل بیشتر در واردات و صادرات پیشنهاد شده است.

فیروزآبادی و حسینی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای، موانع و مشکلاتی که در بازاریابی کشاورزی تعاونی روستایی روستای کوشک هزار بیضاء وجود دارد را مورد بررسی قرار دادند. این پژوهش با روش تحقیق کیفی و تکنیک مصاحبه عمیق با کارمندان و اعضای تعاونی و بررسی اسناد و مدارم موجود انجام شد. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که تعاونی مورد نظر، تنها در زمینه خرید محصولات کشاورزی تضمینی فعال است. طبق نتایج، کمبود امکانات زیرساختی (سردخانه، کارخانه فرآوری و بسته‌بندی و ...)، کمبود اعتبار و سرمایه مالی تعاونی‌ها، ضعف در منابع انسانی (دانش، آگاهی و مهارت‌ها و ...)، شفاف نبودن ارتباط بین سرپرست‌ها و کارمندان تعاونی روستایی با اعضاء، و ضعف در ساختار بروکراسی اداری تعاونی‌ها، از عوامل مؤثر بر ناتوانی تعاونی روستایی در بازاریابی محصولات کشاورزی هستند.

مطالعه ابراهیمی و همکاران (۱۳۸۹) در زمینه مشارکت در تعاونی‌ها بیانگر آن است که به‌طور کلی اعضاء تعاونی شناخت کمی از مسائل تعاونی‌ها دارند و میزان مشارکت آنها در تعاونی‌ها پایین بوده است. علاوه بر این، میزان رضایت اعضاء تعاونی از عملکرد تعاونی‌ها رضایت بخش نبوده است. در این راستا حضرتی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود در رابطه با تعاونی‌های کشاورزی شهرستان خدابنده، برخی از موانع پیشرفت کار تعاونی‌ها را مواردی نظیر افزایش کمی تعداد تعاونی‌ها بدون توجه به تعداد اعضاء و وضعیت کیفی آنها، مشکل دیوانسالاری و ارائه وثیقه جهت دریافت اعتبارات، ناپایداری کشاورزی و عدم توانایی برخی تعاونی‌ها در بازپرداخت اعتبارات، پایین بودن نظارت وزارتخانه و سازمان‌های مربوطه بر کیفیت کار تعاونی‌ها، قرار نداشتن شرکت‌های تعاونی زیر پوشش بیمه وزارت تعاون، ضعف حمایت دولت از فعالیتهای تعاونی به‌طور مستمر، شناسایی نکردند.

ناظمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز به مسأله کیفیت نیروی انسانی در تعاونی‌ها پرداخته‌اند و عنوان نموده‌اند که ویژگی‌های اجتماعی نیروی انسانی درون سازمانی (کارکنان و مدیران) از قبیل؛ میزان شناخت آنها نسبت به اصول تعاون، مشارکت، آگاهی، سطح سواد، کیفیت نیروی انسانی و آشنایی با اهداف سازمان (نیازهای آموزشی بخش تعاون) و نقش سیاست‌های دولت در موفقیت تعاونی‌ها و عدم رکود آنها مؤثر است.

در این راستا نتایج تحقیقات پهلوانی و همکاران (۱۳۸۷) نشان می‌دهد ضعف مدیریت، بالا بودن نرخ بهره و سود باز پرداخت وام‌ها، فقدان دسترسی به اطلاعات و از آن جمله اطلاعات بازارهای فروش، سیاست‌های دولت در زمینه واردات، عدم دسترسی به فناوری‌های پیشرفته مانند: تجارت الکترونیک به‌واسطه هزینه‌های سنگین آن،

کافی و مناسب نبودن حمایت‌های دولت از نوآوری و کارآفرینی، عدم روحیه همکاری و فعالیت‌های مشارکتی در تعاونی‌ها از عواملی هستند که می‌توانند بستر ساز رکود تعاونی‌ها باشند.

همچنین امینی و اسماعیلی (۱۳۸۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند عواملی همچون: عدم مشارکت اعضا در امور تعاونی، عدم تخصص اعضای هیات مدیره، کمبود آموزش و عدم شناخت اعضای تعاونی از اصول تعاون می‌تواند بر عدم موفقیت و رکود تعاونی‌ها به طور مستقیم تأثیر بگذارد.

نکورونزیزا (۲۰۱۹) مطالعه‌ای را در آفریقا در منطقه گاسابو به انجام رسانید. هدف وی از مطالعه خویش تعیین عوامل محدودکننده بر عملکرد تعاونی‌ها بود. نتایج این مطالعه کیفی نشان داد که عوامل محدودکننده مرتبط بر عملکرد تعاونی‌ها عبارتند از: دانش ضعیف اعضا از چشم‌انداز و مأموریت تعاونی، عدم مشارکت اعضای تعاونی در تصمیم‌گیری، مدیریت مالی ضعیف که منجر به هزینه‌های بالای مبادلاتی می‌شود، مدیریت ضعیف منابع انسانی، و دخالت بیش از حد دولت در تعاونی‌ها که بر استقلال تصمیم‌گیری و عملکرد تعاونی تأثیر می‌گذارد. این محققان توصیه نمودند که دولت بایستی نظارت بر تعاونی‌ها را تقویت کند، مقامات دولت محلی باید بستر لازم جهت مشارکت‌های میدانی را برای تعاونی‌ها افزایش دهند، و مدیران تعاونی‌ها و اعضا باید فعالانه برای توسعه تعاونی‌های خود مشارکت داشته باشند.

اونال (۲۰۰۸) نیز در تحقیقی تعاونی‌های موفق و ناموفق در ترکیه را مورد بررسی قرار داد. نتایج وی نشان داد عوامل تأثیرگذار بر عدم موفقیت این تعاونی‌ها عبارتند از: نبود همبستگی میان اعضا، فقدان سرمایه‌گذاری، حمایت ضعیف قانون‌گذاری توسط دولت، سیستم مالیاتی، پایین بودن سطح سواد اعضا و مدیران تعاونی، فقدان مدیر واجدالشرايط.

در رابطه با راهکارهایی جهت رفع چالش‌ها، استادی و عزیزاده (۱۳۸۸) پیشنهادهایی را به منظور فعال‌سازی و جلوگیری از رکود تعاونی‌ها ارائه داده‌اند. آنها اذعان داشته‌اند که حمایت‌های دولت از طریق مشوق‌ها و اعطای تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها بر مبنای تجربه، تخصص و تعداد اعضای تعاونی‌ها صورت گیرد. همچنین تسهیل و بهبود فرآیند اعطای تسهیلات بانکی بر روند تشکیل و توسعه تعاونی‌ها مؤثر بوده و می‌تواند منجر به افزایش ثبات و ماندگاری تعاونی‌ها شود.

ری‌نولدز (۲۰۰۶) در پژوهش خود به بررسی راهکارهایی پرداخته است که می‌تواند منجر به موفقیت و عدم رکود تعاونی‌ها شود. وی اظهار می‌دارد که تعاونی‌ها باید از رویکرد خدمت‌گرایی، مهارت و تجربه مدیران و کارکنان، مدیریت مشارکتی، ساختار سازمانی مناسب، مدیریت مالی خلاق و مناسب برخوردار باشند تا به موفقیت برسند و با مشکل رکود مواجه نشوند.

در مجموع با توجه به مطالب ذکر شده و پیشینه‌هایی که مورد بررسی قرار گرفت، آشکار گردید تعداد اندکی منابع مرتبط با چالش‌های مرغداران وجود دارد و این مسأله بیشتر از لحاظ بعد فنی و اقتصادی مورد پژوهش قرار گرفته است. بنابراین محققان با بهره‌گیری از رویکرد اکتشافی، این خلا مطالعاتی مهم در استان کرمانشاه را مورد واکاوی قرار دادند.

۳- روش‌شناسی تحقیق

مطالعه حاضر با استفاده از رویکرد کیفی به‌انجام رسید؛ چرا که تعداد منابع انگشت شماری مرتبط با چالش‌های مرغداران در دسترس بود، از اینرو، محقق به‌منظور پی‌بردن به‌حقایق، از پژوهش کیفی بهره گرفت تا به‌طور عمیق و ژرف‌انگر، واقعیت‌های موجود را آشکار نماید. در همین راستا از روش مطالعه موردی به‌منظور انجام پژوهش بهره گرفته شد. مطالعه موردی، بررسی متمرکز و عمیق یک فرد، گروه، رویداد یا اجتماع است. در این پژوهش، مورد مطالعه، "تعاونی‌های مرغداری گوشتی در استان کرمانشاه" بودند که محققان به‌صورت عمیق، چالش‌های آنان را مورد واکاوی قرار دادند. به‌منظور دستیابی به‌حقایق، از دیدگاه‌های مدیران عامل تعاونی‌های مرغداری گوشتی و کارشناسان و متخصصان، این چالش‌ها مورد بررسی قرار گرفت. از اینرو، جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۴ گروه متشکل از: مدیران عامل تعاونی‌های مرغداری گوشتی در سطح استان (۴۲ تعاونی)؛ مدیران و کارشناسان معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان (۱۳ نفر)؛ مدیران و کارشناسان اداره آموزش ترویج و تحقیقات تعاونی‌ها اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی کرمانشاه (۸ نفر)؛ و اساتید گروه علوم دام دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی (۱۴ نفر) بودند.

در این پژوهش به‌منظور شناسایی نمونه‌های مطلع و خبره، دو روش نمونه‌گیری مورد استفاده قرار گرفت. به‌منظور شناسایی کارشناسان و اساتید از نمونه‌گیری بارز^۱ و به‌منظور شناسایی مرغداران از نمونه‌گیری گلوله‌برفی^۲ بهره گرفته شد. نمونه‌گیری بارز معمولاً در مواردی که زمینه پژوهش جدید بوده و پژوهش‌های کیفی معدودی در آن زمینه انجام شده است، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این روش، پژوهشگر یک فرد، گروه یا مجموعه را مورد بررسی قرار می‌دهد که نمونه موضوع مورد بررسی است. پژوهشگر در این زمینه با چند متخصص در آن زمینه مشورت می‌کند تا توافق در این زمینه به‌دست آید (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱). در شیوه گلوله‌برفی، پژوهشگر ابتدا افرادی را شناسایی می‌کند و پس از دریافت اطلاعات از آنها می‌خواهد که فرد یا افراد دیگری را به‌وی معرفی کنند (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱). نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع داده^۳ ادامه یافت. این بدان معنا است که جمع‌آوری داده‌ها تا زمانی ادامه یافت که داده‌های به‌دست آمده تکراری شدند و اطلاعات جدیدی از صاحب‌های بعدی کسب نگردید (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱). نمونه‌های مورد مطالعه شامل ۲۲ نفر از مدیران عامل تعاونی مرغداری، ۲ نفر از کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی، ۲ نفر از کارشناسان اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی، و ۲ نفر از اساتید دانشکده کشاورزی بودند.

فرایند اجرایی شناسایی افراد و مطلعان کلیدی (تعاونی‌های مرغداران گوشتی) بدین صورت بود که در ابتدا به اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی مراجعه شد و آمار تعاونی‌های فعال مرغداری به تفکیک هر شهرستان (نام شرکت، نام مدیرعامل، شماره تماس مدیرعامل) در اختیار پژوهشگران قرار گرفت. سپس با مدیران عامل تعاونی‌ها تماس تلفنی برقرار شد و ضمن انجام مصاحبه تلفنی، از آنان دعوت به‌عمل آمد که در جلسه‌ای که از سوی پژوهشگران تدارک دیده شده بود، حضور یابند؛ در نهایت در قالب سه گروه (در زمان‌های مختلف)، ۱۳

1. Typical Case Sampling
2. Snow ball Sampling
3. Data saturation

نفر از آنان حضور یافتند. همچنین با ۹ تن از مدیران عامل تعاونی‌های مرغداران به صورت تلفنی و انفرادی مصاحبه به عمل آمد. علاوه بر این، به مدیران و کارشناسان اداره آموزش ترویج و تحقیقات تعاونی‌ها اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی و معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان مراجعه شد و مصاحبه‌هایی با کارشناسان این ادارات صورت گرفت (۴ نفر). افزون بر مرغداران و کارشناسان، به تنی چند از اساتید دانشکده کشاورزی که در این حوزه مرغداری فعالیت دارند، مراجعه گردید (۲ نفر). در نهایت، اطلاعات مورد نیاز در خصوص بررسی چالش‌های تعاونی‌های مرغداری از ۲۸ نفر از مدیران عامل تعاونی مرغداران، کارشناسان و اساتید دانشگاه به دست آمد که نظرات و دیدگاه‌های آنان در قسمت یافته‌ها لحاظ گردید. این جلسات متعدد در مجموع حدود ۷۲۵ دقیقه (بیش از ۱۲ ساعت) به طول انجامید. به منظور گردآوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق حاضر از مصاحبه‌های فردی حضوری و تلفنی و نیز بحث گروهی استفاده شد.

از آنجا که مطالعه موردی در رده تحقیقات کیفی قرار می‌گیرند، روایی و پایایی آن متفاوت با روش‌های مرسوم پیمایشی است. به طور کلی، در تحقیق کیفی، همانند انواع دیگر تحقیق‌ها، روش‌ها و راهبردهای مختلفی برای ایجاد اعتبار و اعتماد در مطالعه وجود دارد (مریام، ۲۰۰۲). بدین منظور، اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد^۱ در تحقیقات کیفی توسط معیارهایی هم چون اعتبار^۲، انتقال‌پذیری^۳، اعتمادپذیری^۴ و تأییدپذیری^۵ بیان می‌شوند (شنتون، ۲۰۰۴؛ مورو، ۲۰۰۵).

در پژوهش‌های کیفی به منظور بررسی قابلیت اعتماد، از روش‌هایی مانند مثلث‌سازی منابع اطلاعاتی^۶ و مثلث‌سازی روش پژوهش^۷ استفاده می‌شود (شنتون، ۲۰۰۴؛ مریام، ۲۰۰۲ و تورموند، ۲۰۰۱). از اینرو در پژوهش حاضر، داده‌ها در زمان‌های متعدد (مثلث‌سازی منابع اطلاعاتی) و به شیوه‌های متفاوت مانند مصاحبه انفرادی و بحث گروهی (مثلث‌سازی روش پژوهش) جمع‌آوری شد. در نتیجه تلاش شد که در انتخاب نمونه‌ها تنوع لازم در نظر گرفته شود و از اینرو، با افراد متعددی (مدیران عامل تعاونی مرغداران، اساتید دانشگاه، کارشناسان و مدیران سازمان جهاد کشاورزی و اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی) مصاحبه صورت پذیرفت. علاوه بر این، طرح پژوهشی توسط تیم پژوهش (۲ نفر) و ناظران (۲ نفر) بازبینی شد. یعنی هر یک از اعضای تیم پژوهش و ناظران، طرح را مطالعه و نظرات اصلاحی خود را در مورد روند تحقیق و یافته‌های به دست آمده، ارائه دادند (تجدیدنظر به سبب چندین مشاور و ناظر^۸).

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، از تحلیل محتوای متعارف^۹ استفاده شد. در یک تعریف ساده، می‌توان روش تحلیل محتوا را فنی برای آشکارسازی یا توصیف نظام‌یافته و عینی ویژگی‌های

-
1. Trustworthiness
  2. Credibility
  3. Transferability
  4. Dependability
  5. Confirmability
  6. Data source triangulation
  7. Methodological triangulation
  8. Peer review
  9. Conventional content analysis

خاص پیام‌ها یا نمادهای به کار رفته در یک متن دانست (مقدم و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین از کدگذاری باز^۱ و محوری^۲ به منظور تحلیل داده‌ها بهره گرفته شد. در کدگذاری باز، محقق خط به خط یادداشت‌های و مصاحبه‌های میدانی را مرور کرد و عبارات کلیدی آن را استخراج نمود و عبارات معنی‌دار را به صورت کدهایی ثبت نمود تا جایی که مطمئن شد که اطلاعات را به طور کامل بررسی نموده است. در مجموع ۷۴ مورد کد باز برای چالش‌ها به دست آمد. سپس در کدگذاری محوری، محقق کدها و مفاهیم مشابه اولیه‌ای که در کدگذاری باز ایجاد شده بود را ادغام نمود و طبقاتی با مفاهیم جدید تشکیل داد.

در ادامه به منظور پی بردن به فرایند انجام پژوهش، در قالب جداول ۱ و ۲، اطلاعات مربوط به نمونه‌های مورد مطالعه آمده است.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای نمونه‌های مورد مطالعه

متغیر	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
سن	-	-	۴۶/۶۸	۱۰/۱۳
سابقه کار	-	-	۱۹/۴	۶/۱۶
جنسیت				
- مؤنث	۱	۳/۵۷	-	-
- مذکر	۲۷	۹۶/۴۳	-	-
سطح تحصیلات				
- زیردیپلم	۲	۷/۱۴	-	-
- دیپلم	۷	۲۵	-	-
- کارشناسی	۱۴	۵۰	-	-
- کارشناسی ارشد	۱	۳/۵۷	-	-
- دکتری	۴	۱۴/۲۹	-	-

جدول ۲. اطلاعات مربوط به نمونه‌های مورد مطالعه و گردآوری داده‌ها

مدت زمان مصاحبه (دقیقه)	شیوه گردآوری اطلاعات	تعداد (نفر)	سازمان ذیربط
۶۰	بحث گروهی حضوری	۲	اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمانشاه
۳۰	مصاحبه فردی حضوری	۲	دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه
۶۰	مصاحبه فردی حضوری	۲	سازمان جهاد کشاورزی استان کرمانشاه
۱۸۵	مصاحبه فردی تلفنی	۹	مرغداران (مصاحبه انفرادی)
۱۲۰	بحث گروهی	۵	مرغداران (جلسه گروه اول)
۱۲۰	بحث گروهی	۶	مرغداران (جلسه گروه دوم)
۹۰	بحث گروهی	۲	مرغداران (جلسه گروه سوم)
۷۲۵	-	۲۸	-

1. Open coding
2. Axial coding

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش (کدگذاری باز)

جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M1	واردات مرغ از خارج از کشور و کاهش قیمت مرغ در داخل	هر موقع که قیمت بالااست، واردات صورت می‌گیرد که قیمت پایین بیاید.
M2	عدم استفاده کامل از ظرفیت سالن‌ها	به‌علت افزایش قیمت نهاده‌ها، عدم دسترسی به نهاده‌های کافی و ... بسیاری از واحدها از رفیت کامل سالن استفاده نمی‌کنند.
M3	شیوع بیماری‌ها	یک سالن درگیر بیماری نیوکاسل شد و ۱۸۵۰۰ قطعه از ۲۰۰۰۰ قطعه تلف شدند.
M4	عدم برنامه‌ریزی صحیح و مناسب صنف مرغداری	تشکل‌ها اکثراً قوی و قدرتمند نیستند که از مطالبات دفاع کنند. مثلاً وقتی دان میاد معرفی نمی‌کنند و برنامه‌ریزی نمی‌کنند.
M5	تحریم کشور برای واردات برخی مواد اولیه ضروری و لاین‌های مناسب	الان تحریم هستیم و تهیه دارو و واکسن مشکل و هزینه‌بردار است. به‌خاطر تحریم نهاده‌ها دیر می‌رسند.
M6	بی‌توجهی به شأن و منزلت اجتماعی تولیدکنندگان	مرغداری شغل خوبی است و تولیدکننده هستیم ولی متأسفانه درگیر جنگ با ابرقدرت‌ها هستیم و خط مقدم این جبهه تولیدکننده‌ها هستند. تولید می‌کنیم که نیاز به واردات خارج از کشور نباشد ولی حمایت نمی‌شویم.
M7	بالاتر بودن قیمت تمام شده تولید نسبت به قیمت مصوب فروش	قیمت مصوب در کرمانشاه ۵۸۰۰۰ تومان است ولی قیمت تمام شده ۶۰۰۰۰ تومان است.
M8	عدم نظارت بر توزیع جوجه‌ریزی و نهاده	باید بر جوجه‌ریزی و توزیع نهاده نظارت باشد که نیست.
M9	عدم برنامه‌ریزی بلندمدت برای این صنعت	در کشور و استان برنامه‌ریزی طولانی مدت ۴۰ سال و ... نداریم.
M10	ورود مرغ از استان‌های همجوار	مرغ از خارج استان و استان‌های همجوار وارد استان می‌شود و تحویل کشتارگاه می‌دهند و باعث راکد شدن بازار شده است.
M11	پرورش ترکیبی از نژادهای مرغ مختلف در یک واحد مرغداری	برخی از مرغداری‌ها دو نژاد مختلف را به‌صورت ترکیبی با هم پرورش می‌دهند در حالی که طریق پرورش فرق می‌کند.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

در این بخش از پژوهش، پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، یادداشت‌ها و مطالبی که به دست آمده بود چندین بار مرور و نکات کلیدی با استفاده از کدگذاری باز به شیوه تحلیل محتوا، در قالب مفهوم استخراج گردید. مفاهیم همان چالش‌هایی هستند که مرغداران با آن روبرو می‌باشند. ماحصل این مرحله، شناسایی چالش‌های تعاونی مرغداری در استان کرمانشاه است که در جدول ۳ قابل مشاهده است.

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M12	اجبار مرغداران به جوجه‌ریزی و پرورش نژاد ایرانی آراین	مشکل اصلی ما جوجه اجباری آراین است که در ایران اصلاً جواب نمی‌دهد و اصلاح‌نژاد نشده و همان مرغ ۲۰-۳۰ سال گذشته است. ۴۰ تا ۴۲ روز به بعد، رشد در حد صفر است. ضریب تبدیل ۲ و ۳ به بالا دارد.
M13	توجه بیشتر دولت به مصرف‌کننده و عدم توجه به تولیدکننده	تولیدکننده مظلوم‌ترین قشر است. توجه بیشتر دولت بر مصرف‌کننده است. به جای اینکه ما را تشویق کنند هر روز یک مانع بزرگ ایجاد می‌کنند.
M14	طولانی بودن فرایند بروکراسی ثبت جوجه‌ریزی و نهاده در سامانه	وقتی جوجه می‌آید یک هفته تا ۱۰ روز طول می‌کشد تا ثبت شود. گاهی تا ۲۰ روز هم طول می‌کشد. وقتی نهاده می‌آید که دوره پرورش تمام شده.
M15	کمبود شدید برخی از نهاده‌های اولیه دان خوراکی در بازار (مانند سویا)	الان قحطی سویا است. کل مرغداری لنگک سویاست. سویا نیست و مرغ افت وزن دارد. الان دغدغه سویا داریم و ۲ ماه پیش ذرت بود.
M16	وجود بازار سیاه نهاده	با ایجاد سامانه بازارگاه و سهمیه‌بندی نهاده‌ها، عملاً بازار آزاد حذف شد ولی بازار سیاه ایجاد شد.
M17	عدم تحویل تعدادی از مرغ‌ها به کشتارگاه و عرضه آن در بازار آزاد	برخی از مرغداران تعدادی از مرغ خود را به کشتارگاه تحویل نمی‌دهند و ۲-۵ مرغ در بازار آزاد با قیمت بالاتر می‌فروشند و می‌گویند تلفات داده است.
M18	افزایش ناگهانی قیمت نهاده‌ها با آزادسازی بارانه‌ها و متوقف شدن ارز دولتی	میانگین قیمت نهاده‌ها ۳۰۰۰ تومان بود. یک دفعه قیمت نهاده‌ها ۵ برابر شد. سالی که قبلاً با ۵۰۰ میلیون تومان روبراه می‌شد الان با ۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان آماده می‌شود.
M19	ضعیف بودن نقدینگی در واحدهای تولیدی	کمبود نقدینگی داریم. اگر قیمت نهاده‌ها افزایش یابد از کجا تأمین شود. حمایت که نمی‌شویم. باید نسبه تهیه کنیم.
M20	عدم حمایت سیستم‌های بانکی در ارائه تسهیلات	وام کشاورزی گرفته بودیم. از بالا نامه آمده بود که وام‌ها امهال شده ولی اینها نبخشیدند. یکبار ۴۰۰ میلیون تومان وام گرفتم و تمدید شد ولی بانک چک‌ها را اجرا گذاشت و مقداری از وسایل مرغداری را فروختم که وام را تسویه کنم.
M21	عدم حمایت دولت از مرغداری‌های راکد و ورشکسته	دو تا مرغدار مقروض و ورشکسته از بانک خریدم و فعال کردم ولی موقعی که نیازمند تسهیلات بودم، بانک مرغداری را به عنوان ضمانت قبول نکرد.

M22	وابستگی بالا به واردات نهاده‌های اساسی از خارج از کشور	ذرت برزیل قابل مقایسه با هیچ ذرتی نیست. بازدهی که ذرت اوکراین دارد ذرت ایرانی ندارد. سویای برزیل و آرژانتین خوب هستند. ارز می‌دهیم که سویا و ذرت وارد کنیم.
M23	عدم تخصص در جیره‌دهی و بالانس نمودن آن	مرغداران کار غیرتخصصی انجام می‌دهند. جیره باید بالانس باشد و قیمت هم باید بالانس باشد.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M24	عدم قرنطینه کامل مرغداری‌ها (نبود دیوارکشی، چاله ضدعفونی، حمام و ...)	قرنطینه توسط مرغدارها انجام نمی‌شود. چاله ضدعفونی و حمام ندارند. دیوارکشی دور محوطه هم ندارند.
M25	بالا بودن سن کشتار (طولانی بودن دوره پرورش)	سن کشتار بالاست برای اینکه وزن را بیشتر کنند. اگر قانون مرغ سایز داشته باشند مشکل برطرف می‌شود.
M26	پایین بودن ضریب تبدیل	ضریب تبدیل مرغداری‌ها در ایران حدود ۲ تا ۲/۱ کیلوگرم است در حالی که در کشورهای پیشرفته این ضریب در حد ۱/۸ است. همین باعث می‌شود که دوره پرورش ما طولانی‌تر است و هزینه بیشتری دارد.
M27	عدم تحویل به موقع نهاده‌ها به مرغداران توسط سازمان‌های مسئول	ارز دولتی دولت دیر می‌رسد. نهاده‌ها را به موقع تحویل نمی‌دهند و موقعی نهاده می‌آید که دوره پرورش تمام شده و سایزش رد می‌شود و تبدیل به بوقلمون می‌شود و کسی نمی‌خرد.
M28	بی‌کیفیت و تقلبی بودن داروهای مصرفی و نهاده‌های دریافتی از انبار سازمان پشتیبانی دام و طیور	محصولات انبار پشتیبانی همه کپک‌زده و سوخته هستند. چرا در موقع مناسب به بازار نمی‌دهند! سویا خریدیم که با خاک مخلوط شده و ۱۶ درصد خاکستر داشته است.
M29	عدم ارتباط مناسب بین بخش تولید (مرغداران) و دانشگاه (اساتید خبره)	ما (دانشگاه) با بخش صنعت (مرغداری‌ها) ارتباط نداریم. در حالی که در کنار هر مرغداری باید یک مشاور واقعی وجود داشته باشد.
M30	بدبینی و عدم اعتماد قشر مرغداران به فارغ‌التحصیلان دانشگاهی	برخی از کارشناسان نیز بلد نیستند که بصورت تخصصی جیره مناسب به مرغدار ارائه دهند. این افراد که نمایندگان دانشگاه و قشر تحصیلکرده هستند، باعث بدبینی مرغدار می‌شوند.
M31	پایین بودن کیفیت نهاده‌های اولیه (سویا و ذرت) در داخل کشور نسبت به کشورهایمانند برزیل، اوکراین، آرژانتین و ...	طالب ذرت برزیل هستیم و قابل مقایسه با هیچ ذرتی نیست. بازدهی که ذرت اوکراین دارد ذرت ایرانی ندارد. سویای برزیل و آرژانتین خوب است.
M32	مشکل در صادرات مرغ به علت وجود تحریم	ما زیرساخت نداریم (سردخانه نداریم). نمی‌شود به صادرات فکر کنیم.
M33	نبود قیمت مصوب و تضمینی مرغ و جوجه از سوی دولت	نه نهاده‌ای داده می‌شود و نه جوجه مصوب داریم. هفت خوان باید طی شود.
M34	عملکرد ضعیف اتحادیه مرغداران در ارتباط با برنامه‌ریزی و حمایت از مرغداران (تصمیمات به نفع کشتارگاه نه مرغدار)	اتحادیه ضعیف است و تصمیماتی که می‌گیرد به نفع کشتارگاه است نه مرغدار. حرکتی از اتحادیه ندیدیم.
M35	پارتی‌بازی در تعیین اعضای هیأت مدیره در اتحادیه	رئیس و رؤسا اتحادیه صوری انتخاب شدند.

M36	پایین بودن دانش و اطلاعات برخی از مرغداران از صنعت تولید مرغ	به یک مرغداری رفته که اصلاً هوادهی نداشت و صاحب آن قبول نمی‌کرد. مشکل ما کارشناسی است.
-----	--	--

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M37	تجربه عملی ناکافی بسیاری از مرغداران در ارتباط با پرورش مرغ	به تعداد زیادی از بازنشستگان و نظامیان مجوز مرغداری دادند. در حالی که تجربه عملی از پرورش مرغ نداشتند.
M38	ساختار سنتی، غیراستاندارد و ضعف تجهیزاتی نظیر اتوماسیون در بسیاری از مرغداری‌ها	واحدهای ما فرسودگی دارند. در مرغداری سیستم اتوماسیون کامل نیست و در حد دانخوری و آبخوری اتوماتیک هستند و به روز نیستند. تجهیزات را بروز نمی‌کنند و بهره‌وری را پایین می‌آورد.
M39	وجود نهادهای متعدد و موازی کاری این نهادها (۴ اتحادیه صنعت مرغ در استان وجود دارد)	۲ اتحادیه استانی و ۲ اتحادیه دیگر در شهرستان کرمانشاه وجود دارد که باعث موازی کاری می‌شود. همین باعث می‌شود تا زمانی که نهاده از بالا به شهرستان‌های دیگر می‌رسد، در هر مرحله میزان آن کاهش یابد.
M40	اختصاص جیره دام به برخی افراد خاص و فروش آن به کشورهایمانند عراق و برزیل توسط این افراد (اختلاس در نهاده‌ها)	به برخی افراد، جیره بیشتری می‌دهند و آن افراد نیز این جیره را گرفته و به کشورهایمانند عراق و برزیل می‌فروشند.
M41	عدم تناسب رشته تحصیلی بسیاری از مرغداران با صنعت مرغداری	در مقطعی از زمان، ۸۰ درصد وام‌های اشتغال‌زایی به مرغداری‌ها اختصاص یافت و هیچ ملاکی مثل رشته تحصیلی و تجربه طرف مد نظر قرار نگرفت.
M42	نداشتن نژاد (لاین) برای ایرانی پرورش	تصور مسئولان این است که با توجه به این تحریم‌ها لاقول یک نژاد داشته باشیم. ما لاین نداریم و تولید کننده نیستیم و فقط مونتاژ کار هستیم.
M43	عدم اصلاح نژاد آراین و نداشتن توجه اقتصادی این سویه	آراین اصلاح‌پذیر نیست. دان را خراب می‌کنیم و آراین همه را به باد می‌دهد.
M44	ناآگاهی و دانش ضعیف برخی از متولیان و مسئولان از صنعت مرغداری	مرغدار از نظر علمی و تخصصی از بسیاری از متولیان و مسئولین خبره‌تر است.
M45	عدم توجه به نظر نمایندگان مرغداران در جلسات تنظیم بازار	در جلسات تنظیم بازار کشور، از نماینده مرغدار استفاده می‌کنند ولی هر چه بالاتر بگویید امضا می‌کنند.
M46	کمبود انبار و سردخانه‌های ذخیره‌سازی مرغ	در زمانی که مرغ تولید می‌شود، سردخانه‌ها چرا باید خالی باشند و مرغ اضافی را ذخیره نکنند!
M47	کوچک و پایین بودن ظرفیت واحدهای مرغداری در کرمانشاه (صنعت خرده مالکی)	در کرمانشاه صنعت مرغداری خرده مالکی است و همه مرغدارها کوچک با ظرفیت پایین هستند. یک یا دو واحد بالای ۱۰۰ هزار داریم. با توجه به سیاست‌های دولت واحدهای کوچک جوابگو نیستند.
M48	بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی	تعاونی و تولیدکننده با نرخ ۲۳ درصد از بانک تعاون نمی‌تواند تولید کند.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M49	عدم مدیریت مرغداری‌های منطقه توسط یک سازمان مسئول	صنعت مرغداری در کرمانشاه بدون انضباط است و هیچ رهبر و گروهی ندارد.
M50	عدم ارائه آموزش به واحدهای مرغداری از سوی اتحادیه	اتحادیه هیچ کاری انجام نمی‌دهد و هیچ آموزش و مشاوره‌ای از سوی اتحادیه مثلاً برای معرفی دان و شیوه پرورش و ... برای مرغداران صورت نمی‌گیرد. در حالی که اتحادیه حلقه واسط برای انتقال دانش از دانشگاه به صنعت است.
M51	نداشتن توجه اقتصادی در واحدهای کوچک	واحدهای کوچک توجه اقتصادی ندارند. وقتی مرغداری کوچک است افراد آن قدرتمند نیستند و با کوچکترین تنش به هم می‌ریزند. واحدهای کوچک نهاده را نسبه تهیه می‌کنند و بنابراین درصدی هم بابت آن اضافه پرداخت می‌کنند.
M52	عدم تولید مرغ سایز	ما در فرهنگ خود مرغ درشت مصرف می‌کنیم که هزینه بالاتر است. در حالی که کشورهای دیگر مرغ سایز می‌خورند. دوره پرورش مرغ سایز کمتر است. در مرغ سایز می‌توانی ۱-۵ دوره جوجه‌ریزی کنی ولی مرغ درشت ۳-۴ دوره. مصرف کننده هزینه می‌کند که پروتئین بخورد نه چربی.
M53	تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در صنعت مرغ	۲۱ نهاد در قیمت مصوب و کار من دخالت دارند. مثلاً یک نظامی می‌گوید که قیمت مصوب باید این باشد!
M54	دانش و تجربه ضعیف هیأت مدیره اتحادیه	افراد هیأت مدیره تجربه و دانش ندارند و بر حسب رأی چند نفر انتخاب شدند.
M55	نبود زنجیره مرغ در کرمانشاه (از تولید تا فروش)	در کشتارگاه زنجیره مرغ نداریم. در صورتی که زنجیره به نفع مرغدار است چون مرغ مادری، جوجه‌کش و کشتارگاه و کارخانه خوراک دام و ... دارد. به نهاده‌ها اطمینان دارد و خوراک خوب تولید می‌کند و هزینه پایین می‌آید.
M56	بالا بودن تلفات در مرغداری‌ها	در کرمانشاه تلفات زیاد است حدود ۱۰ درصد است. در کشورهای پیشرفته این میزان نیست.
M57	استفاده از یک نوع جیره غذایی برای تمامی سویه‌ها	مرغدار یک نوع فرمول و جیره می‌گیرد و بقیه مرغدارها هم از آن استفاده می‌کنند. جیره را برای همه سویه‌ها یکسان در نظر می‌گیرند.
M58	حضور دلان و واسطه‌ها در تمامی مراحل تولید تا بازاریابی	مرغدار مادر با دلان معامله می‌کند و خودش را درگیر صد تا مرغدار نمی‌کند. چون اگر مرغدار ورشکست شود، چه کسی پول مرغ مادر را می‌دهد؟
M59	عدم تحویل جوجه از مرغداری‌های مادر به مرغداران (تحویل به دلان)	مرغداری‌های مادر مستقیم به مرغدار جوجه نمی‌دهند و به دست واسطه می‌دهند و ۲-۳ دست می‌چرخد.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

ادامه جدول ۳. مفهوم سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M۶۰	ضعف فرهنگ همکاری و تعاونی در واحدهای مرغداری استان	سیستم تعاونی در ایران شکست خورده است. فرهنگ تعاونی وجود ندارد و هر کسی می‌خواهد این کار را به تنهایی انجام دهد.
M۶۱	اختصاص ویژه انبارهای ذخیره سازمان پشتیبانی دام و طیور به نژاد آرین	ذخیره سازی شرکت امور پشتیبانی فقط برای نژاد آرین است.
M۶۲	عدم نظارت صحیح بر عملکرد سامانه بازارگاه	سامانه اگر خوب اجرا شود خوب است. ولی همیشه خوب نیست. ثبت سامانه طول می‌کشد و تا نهاده‌ها به دست ما می‌رسد، ما باید از بازار آزاد نهاده تهیه کنیم.
M۶۳	عدم خروج مرغ تولیدی به خارج از استان	کشتارگاه مرغ خارج از استان خرید می‌کنند. در حالی که ما آزاد نیستیم مرغ به بیرون استان بدهیم.
M۶۴	اقدام همزمان مرغداری‌ها برای جوجه‌ریزی و پرورش مرغ و عرضه به بازار (نبود تقویم مناسب با عرضه و تقاضا)	هیچ نظمی در توزیع جوجه‌ریزی در کشور و استان بر مبنای نیاز بازار وجود ندارد. یک دفعه همه مرغدارها با هم اقدام به جوجه‌ریزی می‌کنند و تعداد زیادی جوجه وارد بازار می‌شود و شکست قیمتی صورت می‌گیرد.
M۶۵	وابستگی بالا به واردات مرغ مادر و جوجه یک روزه	باید مرغ مادر و جوجه یک روزه وارد کنیم. هزینه زیادی برده هر چند که اشتغال ایجاد کرده است.
M۶۶	قیمت دستوری از بالا	قیمت مرغ دستوری از بالاست و یک کالای استراتژیک است. قیمت دستوری در هیچ کجا جواب نمی‌دهد. باید عرضه و تقاضا باشد.
M۶۷	اختلاف و درگیری در بین بسیاری از اعضای تعاونی‌ها	اختلاف در تعاونی زیاد است. حتی بین تعاونی‌های خانوادگی هم اختلاف پیش آمده است.
M۶۸	ثبت صوری تعاونی‌ها	اکثر تعاونی‌ها اسماً بصورت تعاونی هستند ولی مدیریت آن بصورت شخصی است. مثلاً تعاونی ما ۱۰۰ درصد متعلق به برادرم است و ما دخالت و مشارکتی نداریم.
M۶۹	ناآگاهی و دانش پایین برخی از تعاونی‌های مرغداران از اصول تعاونی	آموزشی در رابطه با تعاونی ندیدیم. اطلاعاتی نداشتیم که تسهیلات بلاعوض است. بعد از تشکیل تعاونی گفتند که اعضاء ذی‌سهم هستند. با سختی ۵ نفر از اعضاء را جایگزین کردیم و ۲ نفر دیگر از ما پول گرفتند تا انصراف دهند.
M۷۰	عدم ارائه آموزش‌های لازم و مستمر در خصوص اصول و مدیریت تعاونی از سوی سازمان تعاون، کار و رفاه اجتماعی	هیچ آموزشی در رابطه با اصول تعاونی ندادند. آموزش شرکت‌داری، قانون‌ها، تغییرات شرکت، آگهی تغییرات و .... در حالی که باید نظارت مستمر و فعال داشته باشند.
M۷۱	عدم نظارت بر عملکرد کشتارگاه‌ها	۴-۵ تا کشتارگاه‌ها خصوصی داریم که برخی از آنها متعلق به اعضاء اتحادیه است. بنابراین نظارت نمی‌شوند.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

ادامه جدول ۳. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری (کدگذاری باز)

کد	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)	نقل قول‌ها
M72	عدم ارائه تسهیلات مناسب اداره تعاون به تعاونی‌ها	عملاً وام و تسهیلاتی با نرخ پایین از اداره تعاون وجود ندارد. حتی ۱ ریال تسهیلات ندادند.
M73	مشکلات بروکراسی مدیریت تعاونی و هزینه‌بر بودن آن (داشتن دفتر، حسابرس، تغییرات سالیانه و ...)	تعاونی هزینه‌بردار است. داشتن دفتر، دفتر مالیاتی، حسابرس، تغییرات سالیانه و حقوق کارگر و ... می‌خواهد. همه آن هزینه است. در مرغداری خصوصی هر طوری که می‌نویسی، هیچ کی حساب و کتاب نمی‌کند.
M74	عدم نظارت مستمر بر مرغداری‌های خصوصی توسط سازمان‌های مرتبط	در مرغداری‌های خصوصی هر طور که حساب و کتاب صورت بگیرد، هیچ سازمانی نظارت نمی‌کند.
M75	استفاده از نهاده‌های خام به جای نهاده‌های پلیت	ما نهاده‌های دان را به صورت خام استفاده می‌کنیم در حالی که باید بصورت پلیت تهیه کنیم. اگر دان پلیت نباشد خیلی نهاده هدر می‌رود.

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

همان‌گونه که نتایج کدگذاری باز در جدول ۱ نشان می‌دهد، ۷۴ مفهوم کلیدی از مصاحبه‌ها در ارتباط با چالش‌های تعاونی مرغداری استخراج گردید.

۴-۲- کدگذاری محوری چالش‌های تعاونی مرغداری

در این مرحله کدهای حاصل از کدگذاری باز، تحلیل شد و آن دسته از کدها با مفاهیم مشابه در قالب مفاهیم جدید گروه‌بندی شدند و بصورت طبقه گسترده درآمدند که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. طبقات گسترده حاصل از کدگذاری محوری در خصوص چالش‌های تعاونی مرغداری

طبقات محوری	مفهوم استخراج شده (چالش‌ها)
نوسان قیمت نهاده‌ها و مرغ تولیدی در بازار	اقدام همزمان مرغداری‌ها برای جوجه‌ریزی و پرورش مرغ و عرضه به بازار (نبود تقویم مناسب با عرضه و ت افزایش ناگهانی قیمت نهاده‌ها با آزادسازی یارانه‌ها و متوقف شدن ارز دولتی
	تحریم کشور برای واردات برخی مواد اولیه ضروری و لاین‌های مناسب
	عدم تحویل تعدادی از مرغ‌ها به کشتارگاه و عرضه آن در بازار آزاد
	بالاتر بودن قیمت تمام شده تولید نسبت به قیمت مصوب فروش
	واردات مرغ از خارج از کشور و کاهش قیمت مرغ در داخل
	نبود قیمت مصوب و تضمینی جوجه و مرغ از سوی دولت
	مشکل در صادرات مرغ به علت وجود تحریم
	عدم برنامه‌ریزی بلندمدت برای این صنعت
	عدم خروج مرغ تولیدی به خارج از استان
	عدم نظارت بر توزیع جوجه‌ریزی و نهاده

	ورود مرغ از استان‌های همجوار
	قیمت دستوری از بالا
عملکرد ضعیف بخش‌های دولتی از لحاظ نظارت بر مراحل تولید و عرضه و ارائه تسهیلات	مشکلات بروکراسی مدیریت تعاونی و هزینه‌بر بودن آن
	عدم نظارت مستمر بر مرغداری‌های خصوصی توسط سازمان‌های مرتبط
	توجه بیشتر دولت به مصرف‌کننده و عدم توجه به تولیدکننده
	عدم حمایت دولت از مرغداری‌های راکد و ورشکسته
	عدم ارائه تسهیلات مناسب اداره تعاون به تعاونی‌ها
	عدم حمایت سیستم‌های بانکی در ارائه تسهیلات
	عدم نظارت صحیح بر عملکرد سامانه بازارگاه
	بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی
	عدم نظارت بر عملکرد کشتارگاه‌ها
مشکلات تأمین نهاده‌های با کیفیت	بی‌کیفیت و تقلبی بودن داروهای مصرفی و نهاده‌های دریافتی از انبار سازمان پشتیبانی دام و طیور (نهاده‌های کپک زده، سوخته و مخلوط با خاکستر و ...)
	پایین بودن کیفیت نهاده‌های اولیه (سویا و ذرت) در داخل کشور نسبت به کشورهایمانند برزیل، اوکراین، آرژانتین و ...
	کمبود شدید برخی از نهاده‌های اولیه دان خوراکی در بازار (مانند سویا)
	عدم تحویل به موقع نهاده‌ها به مرغداران توسط سازمان‌های مسئول
	طولانی بودن فرایند بروکراسی ثبت جوجه‌ریزی و نهاده در سامانه
	وابستگی بالا به واردات نهاده‌های اساسی به خارج از کشور
	وابستگی بالا به واردات مرغ مادر و جوجه یک روزه
دانش و تجربه پایین برخی از مرغداران و مسئولان از اصول تعاونی و صنعت مرغداری	عدم ارائه آموزش‌های لازم و مستمر در خصوص اصول و مدیریت تعاونی از سوی سازمان تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	ناآگاهی و دانش ضعیف برخی از متولیان و مسئولان از صنعت مرغداری
	ناآگاهی و دانش پایین برخی از تعاونی‌های مرغداران از اصول تعاونی
	عدم تناسب رشته تحصیلی بسیاری از مرغداران با صنعت مرغداری
	تجربه عملی ناکافی بسیاری از مرغداران در ارتباط با پرورش مرغ
	پایین بودن دانش و اطلاعات برخی از مرغداران از صنعت تولید مرغ
	دانش و تجربه ضعیف هیات مدیره اتحادیه
عملکرد ضعیف اتحادیه استان در خصوص برنامه‌ریزی واحدهای مرغداری	عملکرد ضعیف اتحادیه مرغداران در ارتباط با برنامه‌ریزی و حمایت از مرغداران
	اختصاص جیره دام به برخی افراد خاص و فروش آن به کشورهایمانند عراق و برزیل توسط این افراد (اختلاس در نهاده‌ها)
	عدم ارائه آموزش به واحدهای مرغداری از سوی اتحادیه
	پارتنری بازی در تعیین اعضای هیات مدیره در اتحادیه
	عدم برنامه‌ریزی صحیح و مناسب صنف مرغداری
	نبود زنجیره مرغ در کرمانشاه (از تولید تا فروش)
ضریب تبدیل پایین	اجبار مرغداران به جوجه‌ریزی و پرورش نژاد ایرانی آربین
	بالا بودن سن کشتار (طولانی بودن دوره پرورش)
	استفاده از نهاده‌های خام به جای نهاده‌های پلیت
	عدم تولید مرغ سایز
	ساختار سنتی، غیراستاندارد و ضعف تجهیزاتی نظیر اتوماسیون در بسیاری از مرغداری‌ها

شرایط نامناسب ساختاری واحدهای مرغداری جهت تولید و نگهداری مرغ	اختصاص ویژه انبارهای ذخیره سازمان پشتیبانی دام و طیور به نژاد آرین
	کمبود انبار و سردخانه‌های ذخیره‌سازی مرغ
	عدم استفاده کامل از ظرفیت سالن‌ها
کوچک بودن بیشتر واحدهای مرغداری و نداشتن توجه اقتصادی	کوچک و پایین بودن ظرفیت واحدهای مرغداری در کرمانشاه (صنعت خرده مالکی)
	نداشتن توجه اقتصادی در واحدهای کوچک
	ضعیف بودن نقدینگی در واحدهای تولیدی
شیوع بیماری و عدم رعایت مسائل بهداشتی	عدم قرنطینه کامل مرغداری‌ها (نبود دیوارکشی، چاله ضد عفونی، حمام و ...)
	بالا بودن تلفات در مرغداری‌ها
	شیوع بیماری‌ها
نبود ارتباط و تعامل سازنده بخش صنعت مرغ با دانشگاه	عدم ارتباط مناسب بین بخش تولید (تعاونی مرغداران) و دانشگاه (اساتید خبره)
	بدبینی و عدم اعتماد قشر مرغداران به فارغ‌التحصیلان دانشگاهی
	عدم تخصص در جیره‌دهی و بالانس نمودن آن
حضور دلان و واسطه‌ها در حلقه‌های تولید	عدم تحویل جوجه از مرغداری‌های مادر به تعاونی مرغداران (تحویل به دلان)
	حضور دلان و واسطه‌ها در تمامی مراحل تولید تا بازاریابی
	وجود بازار سیاه نهاده
تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاست-گذاری در صنعت مرغ و عدم وجود یک نهاد متولی منسجم	وجود نهادهای متعدد اجرایی و موازی کاری این نهادها (۴ اتحادیه صنعت مرغ در استان وجود دارد)
	تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در صنعت مرغ
	عدم مدیریت مرغداری‌های منطقه توسط یک سازمان مسئول
فرهنگ پایین کار گروهی و تعاونی	ثبت صوری تعاونی‌ها
	ضعف فرهنگ همکاری و تعاونی در واحدهای مرغداری استان
	اختلاف و درگیری در بین بسیاری از اعضای تعاونی‌ها
نبود لاین ایرانی مناسب برای پرورش	عدم اصلاح نژاد آرین و نداشتن توجه اقتصادی این سویه
	نداشتن نژاد (لاین) ایرانی برای پرورش
نادیده انگاشتن نظرات تولیدکنندگان خبره در امر تصمیم‌گیری و تنظیم بازار	عدم توجه به نظر نمایندگان مرغداران در جلسات تنظیم بازار
	بی‌توجهی به شأن و منزلت اجتماعی تولیدکنندگان
عدم رعایت اصول تغذیه‌ای طیور	پرورش ترکیبی از نژادهای مرغ مختلف در یک واحد مرغداری
	استفاده از یک نوع جیره غذایی برای تمامی سویه‌ها

منبع. یافته‌های پژوهش (۱۴۰۲)

بر اساس نتایج جدول ۲، تعاونی‌های مرغدار گوهشتی با مشکلات متعددی روبرو هستند. این چالش‌ها و مشکلات عبارتند از: (۱) نوسان قیمت نهاده‌ها و مرغ تولیدی در بازار؛ (۲) عملکرد ضعیف بخش‌های دولتی از لحاظ نظارت بر مراحل تولید و عرضه و ارائه تسهیلات؛ (۳) مشکلات تأمین نهاده‌های با کیفیت؛ (۴) دانش و تجربه پایین برخی از مرغداران و مسئولان از اصول تعاونی و صنعت مرغداری؛ (۵) عملکرد ضعیف اتحادیه استان در خصوص برنامه‌ریزی واحدهای مرغداری؛ (۶) ضریب تبدیل پایین؛ (۷) شرایط نامناسب ساختاری واحدهای مرغداری جهت تولید و نگهداری مرغ؛ (۸) کوچک بودن بیشتر واحدهای مرغداری و نداشتن توجه اقتصادی؛ (۹) شیوع بیماری و عدم رعایت مسائل بهداشتی؛ (۱۰) نبود ارتباط و تعامل سازنده بخش صنعت مرغ با دانشگاه؛ (۱۱) حضور دلان و واسطه‌ها در حلقه‌های تولید؛ (۱۲) تعدد مراجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در صنعت مرغ و عدم وجود یک نهاد متولی

منسجم؛ ۱۳) فرهنگ پایین کار گروهی و تعاونی؛ ۱۴) نبود لاین ایرانی مناسب برای پرورش؛ ۱۵) نادیده انگاشتن نظرات تولیدکنندگان خبره در امر تصمیم‌گیری و تنظیم بازار؛ ۱۶) عدم رعایت اصول تغذیه‌ای طیور.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های میدانی استخراج شده، تعاونی‌های مرغداران گوشتی با ۱۶ چالش متعدد روبرو می‌باشند که هر یک از این موارد به فراخور خود، دارای اهمیت متفاوتی هستند. در ادامه مطالب، به تشریح و تحلیل برخی از مهم‌ترین چالش‌ها که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره بیشتری داشتند و جای بحث و بررسی دارد، پرداخته خواهد شد.

❖ نوسان قیمت نهاده‌ها و مرغ تولیدی در بازار

چالش نوسان قیمت نهاده و مرغ یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی است که تعاونی‌های مرغدار گوشتی با آن روبرو هستند. این مشکل توسط مرغداران و حتی مسئولان به دفعات متعدد اشاره گردید. با توجه به اینکه هم نهاده‌های ضروری صنعت مرغداری (لاین‌های مرغ مادر و جوجه، همچنین ذرت و سویا) از خارج از کشور وارد می‌شود، در نتیجه در شرایط تحریم، واردات این نهاده‌ها با مشکلاتی روبرو می‌شود. بطوری که در بسیاری از مواقع نهاده‌ها به موقع و به مقدار کافی در دسترس مرغداران قرار نمی‌گیرد. از طرفی نیز، با آزادسازی یارانه‌ها و ارز دولتی، مبلغ نهاده‌ها به یکباره افزایش یافت و با توجه به اینکه از پیش، تدابیری برای آن اندیشیده نشده بود، بسیاری از مرغداران دچار زیان و ضرر شدند. در کنار موارد ذکر شده، هیچ‌گونه برنامه و تقویم زمانی مناسبی برای جوجه‌ریزی و پرورش مرغ در میان مرغداران وجود ندارد که منجر شده تمامی مرغداران در یک زمان، اقدام به جوجه‌ریزی و پرورش مرغ می‌نمایند و در نتیجه در برخی از زمان‌ها عرضه زیاد می‌شود و قیمت افت پیدا می‌کند و هزینه تمام شده برای پرورش هر مرغ بالاتر از قیمت عرضه آن است.

یکی دیگر از مسائلی که در این رابطه توسط یکی از اعضای اتحادیه مرغداران مطرح شد اینک، قیمت گذاری مرغ بر اساس واحدهای ۵۰ هزار قطعه‌ای صورت می‌گیرد، در حالی که بیشتر واحدهای مرغداری، ۲۰ هزار قطعه‌ای هستند. فلذا قیمت مصوب برای هر واحدی که کمتر از ۵۰ هزار قطعه است، توجیه‌پذیر نیست. بنابراین تمامی این مسائل دست به دست هم داده و سبب شده که قیمت نهاده‌ها و مرغ تولیدی در بازار دارای نوسان بالا باشد و هزینه تمام شده بالاتر از قیمت فروش باشد که نارضایتی تمام مرغداران را در پی داشته است.

در همین راستا در تحقیقی، علی‌بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵) نوسان شدید قیمت نهاده‌های مورد نیاز، تغییر نرخ ارز، نبود خرید تضمینی و دولتی بودن تصمیمات را از جمله چالش‌های مرغداران تخم‌گذار در استان کرمانشاه برشمردند. انارکی و همکاران (۱۳۹۱) نیز دیدگاه‌های کنشگران دخیل در زنجیره ارزش واحدهای مرغ تخم‌گذار در استان قم را بررسی نمودند و ناپایداری قیمت‌ها را از مهم‌ترین مشکلات این صنعت شناسایی نمودند. همسو با نتایج پژوهش حاضر، انصاری‌زاده و همکاران (۱۳۸۸) نیز بالا بودن ریسک تجاری در صنعت مرغداری که به دلیل نوسان‌های عوامل قیمت تمام شده و نوسان‌های دامنه تقاضا ایجاد شده است را یکی از عوامل رکود صنعت مرغداری در شهرستان رامهرمز شناسایی نمودند.

❖ عملکرد ضعیف بخش‌های دولتی از لحاظ نظارت بر مراحل تولید و عرضه و ارائه تسهیلات

یکی دیگر از چالش‌هایی که مرغداران با آن روبرو هستند، عملکرد ضعیف سازمان‌های مرتبط با تعاونی مرغداران است. در این میان بر اساس گفته مشارکت‌کنندگان، مرغداران چندان از سوی سازمان‌ها مورد حمایت قرار نمی‌گیرند و سازمان‌ها نظارت ضعیفی بر مرغداری‌ها دارند. همین مسأله باعث شد تعداد قابل ملاحظه‌ای از مرغداری‌ها دچار ورشکستگی شوند چرا که این واحدها، کوچک هستند و نقدینگی کافی ندارند. همچنین دسترسی به تسهیلات بانکی برای مرغداران مشکل است و در صورت دریافت وام، نرخ سود تسهیلات نیز بالاست. در همین رابطه یکی از مرغداران اشاره نمود که: "یکبار ۴۰۰ میلیون تومان وام گرفتم، چک‌ها را اجرا گذاشتند. مجبور شدم یکسری از وسایل مرغداری را بفروشم تا بتوانم وام را تسویه کنم. در حالی که از بالا نامه آمده بود که وام‌های کشاورزی امهال شده ولی در استان این کار را نکردند". علاوه بر این، مشکلات بروکراسی مدیریت تعاونی‌ها و هزینه‌هایی (داشتن دفتر، حسابرس، تغییرات سالیانه و...) که تعاونی دربر دارد، از جمله دیگر مشکلات عنوان شده از سوی تعاونی‌های مرغداران است. علی‌بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵) نیز در مطالعه خود به نبود سیستم نظارتی مطلوب بر زنجیره تولید تا مصرف‌کننده نهایی، مشکل دریافت تسهیلات به‌عنوان چالش‌های مرغداران تخم‌گذار در استان کرمانشاه اشاره داشتند. معیدفر (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود در خصوص توانمندسازی تعاونی‌های کشاورزی به عدم حمایت بخش دولتی در ارائه تسهیلات ویژه، به‌عنوان یکی از موانع توانمندسازی اشاره داشت. همچنین الفتی و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه خود در خصوص عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان کرمانشاه به این نکته تأکید داشتند که کمبود منابع مالی و سخت‌گیری بیش از اندازه بانک‌ها در استفاده از اعتبارات و تسهیلات بانکی، از جمله موانع سرمایه‌گذاری بلندمدت و مولد تعاونی‌ها و در نتیجه، گسترش و توسعه آنهاست.

❖ مشکلات تأمین نهاده‌های با کیفیت

مشکلات مربوط به نهاده‌های با کیفیت نیز از دیگر دغدغه‌های تعاونی‌های مرغداران گوشتی است. همانطور که پیشتر نیز بیان گردید، نهاده‌های اصلی مانند ذرت و سویا از خارج از کشور (کشورهای نظیر برزیل، اوکراین، آرژانتین) وارد می‌شوند و ذرت و سویا داخل ایران از کیفیت مرغوبی برخوردار نیست. بنابراین تهیه این نهاده‌ها به عنوان یک چالش اصلی مطرح است. از طرفی، بنا به گفته مرغداران، بسیاری از نهاده‌هایی که از سازمان پشتیبانی دام و طیور دریافت می‌کنند، کپک

زده و سوخته است و در بسیاری از مواقع با ترکیبی از خاکستر به‌دست مرغداران می‌رسد؛ افزون بر آن، نهاده‌ها به‌موقع به مرغداران تحویل داده نمی‌شود و مرغدار ناچار است نهاده مورد نیاز خود را از بازار آزاد تهیه نماید. همسو با نتایج این تحقیق، علی‌بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵)، بالا بودن هزینه‌های تولید (خوراک، دامپزشکی، کارگری و ...) را یکی از مشکلات صنعت تعاونی‌های مرغ‌شناسایی کردند.

به‌منظور نظارت بر مرغداران و دسترسی آنان به نهاده‌های مورد نیاز و کوتاه نمودن دست‌دلالتان، در چند سال اخیر سامانه بازارگاه راه‌اندازی شده است. با اینکه مرغداران نسبتاً از راه‌اندازی این سامانه راضی هستند، ولیکن به مشکلاتی نظیر طولانی بودن فرایند ثبت جوجه و نهاده و از طرفی تحویل دیر هنگام نهاده، اشاره داشتند. در همین رابطه یکی از مرغداران اظهار نمود "زمانی که جوجه می‌آید یک هفته تا ۱۰ روز و گاهی اوقات تا ۲۰ روز طول

می‌کشد تا ثبت شود. موقعی نهاده به دست ما می‌رسد که دوره پرورش تمام شده است. قبلاً در بازار دو قیمت با اختلافاتی وجود داشت. با ایجاد بازارگاه و سهمیه‌بندی، بازار آزاد عملاً حذف شد ولی بازار سیاه وجود آمد و الان اختلاف قیمت بین قیمت سهمیه‌ای و بازار سیاه بسیار بالاتر است. همچنین بیان نمودند که برخی از افراد با نفوذ به موقع سهمیه بیشتری دریافت می‌کنند و آن را در بازار سیاه به فروش می‌رسانند. در واقع نظارت صحیحی بر این سامانه وجود ندارد. در این رابطه انارکی و همکاران (۱۳۹۱) نیز در تحقیق خود در استان قم، حضور دلالان و واسطه‌ها را از جمله مسائل دخیل در زنجیره تولید دانستند.

❖ دانش و تجربه پایین برخی از مرغداران و مسئولان از اصول تعاونی و صنعت مرغداری

یکی از مشکلاتی که هم توسط مرغداران و هم اساتید و مسئولان مطرح شد، دانش و تجربه ضعیف بسیاری از مرغداران از صنعت مرغداری است. به گفته آنان، بسیاری از افرادی که وارد صنعت مرغداری شدند، دانش و تجربه اولیه مرغداری را ندارند و رشته تخصصی آنها و تجربه و پیشینه خانوادگی آنان در این راستا نمی‌باشد. یکی از مرغداران خبره که سابقه فعالیت خانوادگی طولانی داشت، بیان نمود " در یک مقطع زمانی، ۸۰ درصد وام‌های اشتغال‌زایی در صنعت مرغداری هزینه شد و بسیاری از بازنشستگان فرهنگی و انتظامی وارد این عرصه شدند، بدون اینکه دانش و تجربه‌ای در این خصوص داشته باشند. سازمان‌های مسئول نیز هیچ‌گونه شرایط و محدودیتی برای واگذاری این وام به افرادی که دارای دانش و تجربه هستند، قائل نشدند. از اینرو، افراد بسیاری وارد صنعت مرغداری شدند که بعدها مرغداری آنها دچار رکود شد و به یکباره آمار مرغداری‌های ورشکسته افزایش یافت." همچنین دانش و تجربه بسیاری از افراد مسئول نیز در این رابطه اندک است که این مسأله نیز مزید بر علت شده و هیچ‌گونه آموزشی در این راستا از سوی هیچ سازمانی ارائه نمی‌شود. علاوه بر این، اعضای تعاونی، اطلاعات کافی در خصوص اصول تعاونی ندارند و همین امر مشکلاتی را برای تعاونی آنان ایجاد نموده است. به گفته یکی از این افراد، " ما از اصول تعاونی آگاهی چندانی نداشتیم و هیچ مسئولی نیز مسائل مربوط به آن را برای ما تشریح نکرد. بعدها دچار مشکل و اختلاف شدیم، کلی هزینه کردیم تا افراد تعاونی را جایگزین کنیم. الان فقط اسماً تعاونی است و در اصل مال یک نفر است."

مطالعه اله‌ویسی و همکاران (۱۳۹۶) در خصوص وضعیت امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور در شهرستان روانسر در استان کرمانشاه نشان داد که نگرش اغلب پرورش‌دهندگان نسبت به اقدامات امنیت زیستی خنثی و منفی بود. همچنین دانش پرورش‌دهندگان در حد متوسط و پایین بود. زاغری (۱۳۹۷)، فقر دانش فنی و شرایط اقلیمی را در کاهش بازده پرورش طیور مؤثر می‌داند.

در رابطه با دانش و تجربه پایین اعضای از اصول تعاونی، الفتی و همکاران (۱۳۹۹)، نوری و همکاران (۱۳۹۸)، کلانتری و لوائی آدریانی (۱۳۹۵) و بیگلری و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعات خود بر نقش عوامل آموزشی و مهارتی در خصوص مسائل فنی و اصول تعاونی تأکید داشتند که این مسأله می‌تواند بستر ساز موفقیت تعاونی‌های کشاورزی محسوب شود. در حقیقت ایجاد جلسات توجیهی به منظور شفاف‌سازی در مورد وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های تعاونی تولید قبل از عضویت اعضای در آن، ارائه جلسات آموزشی در مورد اصول، الگوها و روش‌های برنامه‌ریزی برای مدیران و مسئولان تعاونی و ارائه پاداش به ارکان تعاونی تولید به منظور ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال از مهم‌ترین راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های تولید هستند.

❖ ضریب تبدیل پایین

از دیگر مسائل و مشکلاتی که مرغداران با آن روبرو هستند، ضریب تبدیل پایین مرغ است. این مسأله، یک چالش عمومی در کل کشور است. مرغداران و مسئولان اظهار داشتند که ضریب تبدیل مرغداری‌ها در ایران حدود ۲ تا ۲/۱ کیلوگرم می‌باشد در حالی که در کشورهای پیشرفته این ضریب کمتر و در حد ۱/۸ است. همچنین دوره پرورش کوتاه‌تر است، چرا که آنان مرغ سایز و کوچک مصرف می‌کنند. در صورت پرورش مرغ سایز، می‌توان ۵-۶ دوره در یکسال جوجه‌ریز داشت، در حالی که مرغ درشت ۳-۴ دوره بیشتر نمی‌توان پرورش داد. بنا به گفته مسئول امور دام جهاد کشاورزی استان: "با پرورش مرغ درشت، هم تولیدکننده و هم مصرف‌کننده ضرر می‌کنند. تولیدکننده مجبور است که برای پرورش مرغ درشت، دوره طولانی‌تری را طی کند و هزینه بیشتری نماید و مصرف‌کننده نیز، به جای مصرف پروتئین، چربی خریداری می‌کند." در این راستا، یافته مرتضایی (۱۳۹۵) نیز نتیجه به‌دست آمده از پژوهش حاضر را تأیید می‌نماید. مرتضایی در پژوهش خود پایین بودن ضریب تبدیل را یکی از مشکلات و چالش‌های حوزه طیور شناسایی نمود.

یکی از دلایل پایین بودن ضریب تبدیل نیز، پرورش نژاد ایرانی آراین می‌باشد. در یک مقطع زمانی (حدود سال ۱۳۷۵) لاین ایرانی آراین در بازار تولید می‌شد. بعد از مدتی نژادهای دیگری مانند نژاد راس و کاب که به لحاظ ژنتیکی اصلاح شده بودند و دوره پرورش آنها به ۴۵-۴۲ روز کاهش یافته بود، وارد کشور شدند. این در حالی است که نژاد آراین اصلاح نشد. به دلایل سیاسی و امنیت ملی کشور، سیاست‌های مسئولان بر این قرار گرفت که به منظور مقابله با تحریم، همچنان نژاد ایرانی آراین توسط مرغداران تولید شود تا مسائل و مشکلات مربوط به این نژاد شناسایی شود. از این رو مرغداران مجبور هستند که هر سه دوره یکبار جوجه‌ریزی نژاد آراین را انجام دهند که همین مسأله باعث بالا رفتن سن کشتار و افزایش هزینه مرغدار و در نتیجه پایین آمدن ضریب تبدیل شده است. به گفته مرغداران نژاد آراین توجه اقتصادی ندارد و تمایلی به تولید آن ندارند.

یکی دیگر از دلایل ضریب تبدیل پایین به گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان، استفاده مرغداران از نهاده‌های خام به جای نهاده‌های پلیت کارخانه‌های خوراک دام است. اگر دان به صورت پلیت شده مصرف نشود، در هر دوره ۱/۵ کیلوگرم در ازای هر قطعه مرغ، خوراک هدر می‌رود.

شرایط نامناسب ساختاری واحدهای مرغداری جهت تولید و نگهداری مرغ

بر اساس نتایج به‌دست آمده در پژوهش حاضر، یکی از مشکلاتی که تعاونی‌های مرغداری گوشتی با آن مواجه هستند، ساختار سنتی و غیراستاندارد مرغداری‌های می‌باشد. به گفته مشارکت‌کنندگان، واحدهای مرغداری دارای فرسودگی هستند و سیستم اتوماسیون آنها کامل نیست و در مرغداری‌ها اجرا نمی‌شود. در واقع سیستم‌های آنان فقط در حد دانخوری و آبخوری اتوماتیک است و آنچنان به روز نیستند. هر چند در چندین سال گذشته، بسیاری از ساختمان‌های مرغداری‌ها به روز شدند، لکن هنوز سیستم‌ها بصورت کامل تجهیز نشده‌اند. از طرفی انبار و سردخانه‌های کافی جهت ذخیره‌سازی مرغ در زمانی که عرضه آن در بازار بالاست، وجود ندارد و به گفته مرغداران، انبارها بیشتر به ذخیره‌سازی نژاد آراین اختصاص دارد. تمام مشکلاتی که تاکنون بدان اشاره شد، سبب شده که بسیاری مرغداران نتوانند از ظرفیت کامل سالن‌های خود بهره بگیرند. مطابق با نتیجه به‌دست آمده، علی

بیگی و شاهمرادی (۱۳۹۵) در پژوهش خود فرسودگی فنی مرغداری‌های استان کرمانشاه به دلیل درگیر بودن با مسائل مربوط به جنگ تحمیلی را از جمله مشکلات تعاونی‌های مرغداری در استان کرمانشاه برشمردند. در راستای نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر، هنریخش و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای که در ۱۰ استان کشور انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که میانگین تلفات گله‌های گوشتی در کشور ایران بیشتر از مقادیر استاندارد است. عواملی نظیر شیوه‌های بهداشتی و پیشگیری (امنیت زیستی، برنامه ایمن‌سازی گله، نحوه اجرای واکسن‌ها) و استفاده از تجهیزات نامناسب و نقص سیستم تهویه آشیانه‌ها بر ریسک بروز بیماری و تلفات اثرگذارند. پژوهش اله‌ویسی و همکاران (۱۳۹۶) در رابطه با وضعیت امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور در شهرستان روانسر نشان داد ضریب امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور و میزان پذیرش اقدامات امنیت زیستی پرورش دهندگان در حد متوسط و پایین بود. موسوی (۱۳۹۸) نیز به مشکل تأسیسات و تجهیزات پرورش طیور در ایران اشاره داشت. بنابر اعتقاد وی، یکی از مشکل‌های بیشتر مرغداری‌های کشور، نداشتن سیستم تهویه کمینه یا استفاده اشتباه از آن است. این موضوع افزون بر ایجاد مشکل‌هایی در کنترل شرایط محیطی آشیانه، افزایش مصرف سوخت را به همراه داشته است.

در پایان به منظور رفع چالش‌های تعاونی‌های مرغداران، پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- تشکیل زنجیره یکی از راهکارهای کلیدی سامان بخشی به وضعیت تعاونی‌های مرغداری در استان کرمانشاه است که اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌تواند با همکاری و مشارکت سازمان‌های دیگر نظیر سازمان جهاد کشاورزی، افراد با ظرفیت و پتانسیل بالا را به منظور تشکیل زنجیره صنعت مرغ در استان کرمانشاه شناسایی نماید و با برگزاری جلسات توجیهی با این افراد و سازمان‌های مربوطه، گامی اساسی در راستای تحقق این هدف مهم بردارند.
- اداره کل تعاون می‌تواند با همکاری و مشارکت فعال گروه‌های آموزشی در دانشگاه رازی (نظیر گروه علوم دام و دامپزشکی)، آموزش‌های کاربردی و عملی به تعاونی‌های مرغداران ارائه دهد و از اساتید به عنوان مشاوران واحدهای مرغداری بهره‌گیرد. این مسأله به ویژه با توجه به اینکه مرغداران معمولاً از یک جیره مشابه برای تمامی سویه‌ها استفاده می‌کنند، ضروری است.
- اعطای تسهیلات کم‌بهره به تعاونی‌های مرغداران به منظور استاندارد و بروز نمودن واحدهای مرغداری، می‌تواند یکی از اقدامات ارزنده‌ای به شمار آید که اداره تعاون و سازمان جهاد کشاورزی قادر هستند در این زمینه گام بردارند.
- سازمان‌های مربوطه بایستی در ارائه مجوز تأسیس مرغداری و دریافت استعلام‌های مربوطه مشارکت داشته باشد و از ارائه مجوز به افراد فاقد تخصص (رشته تحصیلی و تجربه) در این زمینه جلوگیری به عمل آورند. چرا که بسیاری از تعاونی‌های مرغداری ناموفق و ورشکسته متعلق به تعاونی‌هایی هستند که دارای تخصص در این زمینه نیستند و همین مسأله سبب افزایش آمار تعاونی‌های راکد در استان شده است.
- واردات به موقع نهاده‌های اساسی بایستی به صورت دقیق برنامه‌ریزی گردد تا بر اساس تقویم زمانی نیاز بازار این نهاده‌ها تأمین گردد. در همین راستا سازمان‌های مربوطه مانند سازمان پشتیبانی امور دام با همکاری اتحادیه، بایستی برنامه‌ریزی دقیقی جهت جوجه‌ریزی مرغداری‌ها تنظیم کنند که مرغداری‌ها در یک زمان خاص اقدام به این کار

نمایند و تعادل مناسبی برای عرضه در بازار وجود داشته باشد. این مسأله را می‌توان با برنامه‌ریزی صحیح تحویل داده‌ها مدیریت نمود.

- کارگروه طیور واقع در استانداری، بایستی از نظرات کاربردی نمایندگان خیره و فعال تعاونی‌های مرغداران در جلسات سیاست‌گذاری و تنظیم بازار بهره‌گیرد و از حضور آنان در این رابطه استفاده نماید.
- با توجه به اینکه ۴ اتحادیه‌ها در استان و شهرستان کرمانشاه وجود دارد که باعث ایجاد موازی کاری و سر در گم شدن مرغداران شده است، بنابر پیشنهاد خود مرغداران بایستی این اتحادیه‌ها تجمیع شوند تا بتوانند قدرت اجرایی بیشتری کسب کرده و خدمات بیشتری به کشاورزان ارائه دهند.
- یکی دیگر از مسائل مهم اینکه هر چند حمایت از نژاد ایرانی آرین می‌تواند در آینده راهگشای اصلاح نژاد این سویه باشد، لکن بایستی از مرغدارانی که نژادهای دیگر پرورش می‌دهند، حمایت‌های لازم به‌عمل آید تا آنان انگیزه تولید داشته باشند. این در حالی است که بیشتر تسهیلات ارائه شده به مرغداران نظیر اختصاص انبارهای ذخیره سازمان امور دام، تأمین نهاده راحت‌تر، بیمه نیم‌بهاء، وام بهره، خرید ۱۲ درصد بالاتر از قیمت مصوب و ... برای پرورش دهندگان آرین است که به گفته مرغداران چندان توجیه اقتصادی ندارد.

فهرست منابع

- ابراهیمی، عبدالحمید؛ طاعتی، آرام؛ مهدیه، امید؛ کنعانی، علی (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر ارتقای مشارکت اعضاء در اتحادیه‌ها و تعاونی‌های مصرف. تعاون، ۲۱ (۲): ۱۵۳-۱۲۹.
- استادی، حسین؛ علیزاده، علیرضا (۱۳۸۸). بررسی راهکارهای حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها از طریق تسهیلات بانکی (مطالعه موردی استان کهکلوپه و بویراحمد). تعاون، ۲۰ (۲۰۶ و ۲۰۷): ۴۷-۵۸.
- اصغری، صادق؛ شهرکی، عیسی؛ نادریان‌فر، مهدی (۱۳۹۵). موانع توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی (مورد: مددجویان تحت پوشش کمیته امداد). اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵ (۱): ۱۰۳-۱۲۴.
- الفتی، جلال؛ رنگریز، حسن؛ احمدی، کیومرث؛ رضایی، بیژن (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر شرکت‌های تعاونی تولیدی استان کرمانشاه. تعاون و کشاورزی، ۹ (۳۴): ۱۴۶-۱۱۹.
- الهیسی، محمدادریس؛ زرافشانی، کیومرث؛ رحیمی، مراد (۱۳۹۶). تحلیل وضعیت امنیت زیستی واحدهای پرورش طیور در شهرستان روانسر. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۳ (۱): ۱۴۵-۱۶۰.
- امینی، امیرمظفر؛ اسماعیلی‌فلاح، مریم (۱۳۸۷). موفقیت شرکت‌های تعاون روستایی استان اصفهان و ارزیابی سازه‌های مؤثر بر آن. علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، ۱۲ (۴۶ الف): ۲۸۸-۲۷۳.
- انارکی، زهرا؛ کرمی‌دهکردی، اسماعیل؛ قیدی، احمد؛ طاهری، حمیدرضا. (۱۳۹۱). مسائل و مشکلات موجود در زنجیره ارزش پرورش مرغ تخمگذار (مطالعه موردی استان قم). اولین کنفرانس ملی راه کارهای دستیابی <https://civilica.com/doc/198122> به توسعه پایدار (کشاورزی، منابع طبیعی و محیط‌زیست)، تهران، انصاری‌زاده، عبدالکریم؛ باورصاد، بلقیس؛ آهنگری، عبدالمجید (۱۳۸۸). بررسی رکود در صنعت مرغداری با تأکید بر ریسک تجاری و مالی (مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی و خصوصی مرغداری در شهرستان رامهرمز). تعاون، ۲۰ (۲۰۶ و ۲۰۷): ۹۵-۱۰۹.
- بیگلری، نگین؛ پزشکی‌راد، غلامرضا؛ زمانی‌میاندرستی، ناصر (۱۳۹۲). راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های تولید از دیدگاه کارشناسان ملی و استانی. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴۴ (۱): ۱۰۹-۱۱۹.
- پهلوانی، مصیب؛ کریم، محمدحسین؛ قربانی، حسین (۱۳۸۷). بررسی و نظرسنجی درباره مشکلات و توانمندی‌های بخش تعاون در استان سیستان و بلوچستان. روستا و توسعه، ۱۱ (۱): ۱۲۹-۱۰۱.
- چاله‌چاله، علی (۱۴۰۲). سه هزار و ۸۵۰ میلیارد ریال طرح کشاورزی استان کرمانشاه آماده افتتاح در هفته دولت شد. خبرگزاری برنا، کد خبر: ۳۸۵۳۱۲۰۰، مورخ ۱۴۰۲/۶/۱.
- حسینی‌نیا، غلامحسین (۱۳۹۳). تعاونی‌های پرورش طیور، ظرفیتی مناسب برای تأمین گوشت سفید و تخم مرغ در کشور هستند. ایرنا، ۱۳۹۳/۴/۲۴.
- حضرتی، مجید؛ مجیدی، بتول؛ رحمانی، بیژن (۱۳۸۹). شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی بخش مرکزی شهرستان خداآبند. تعاون، ۲۱ (۳): ۱۰۹-۸۹.
- حیدری، علیقلی (۱۳۹۷). ده چالش بخش تعاون و ضرورت چاره‌اندیشی آقای وزیر! سایت خبری تحلیلی شعار سال. کد خبر: ۱۶۹۹۴۷، مورخ ۱۳۹۷/۸/۲۷.

- حیدری، حسین؛ علی‌بیگی، امیرحسین؛ بینیان، اکرم (۱۳۹۴). **موانع و راهکارهای فعال‌سازی تعاونی‌های مرغداری استان کرمانشاه**. تعاون و کشاورزی، ۴ (۱۴): ۸۹-۱۰۹.
- رنجبر، هادی؛ حق‌دوست، علی‌اکبر؛ صلصالی، مهوش؛ خوشدل، علیرضا؛ سلیمانی، محمدعلی؛ بهرامی، نسیم (۱۳۹۱). **نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی: راهنمایی برای شروع**. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۰ (۳): ۲۳۸-۲۵۰.
- زاغری، مجتبی (۱۳۹۷). **چالش‌های پرورش و تغذیه طیور در ایران**. پژوهش‌های رهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، ۳ (۲): ۱۶۹-۱۸۰.
- سیدمصطفوی، مصطفی (۱۳۹۱). **چالش‌های صنعت مرغداری ایران و راهکارهای مقابله با آنها**. مرکز تحقیقات استراتژیک. **مجمع تشخیص مصلحت نظام**. معاونت پژوهش‌های اقتصادی. گزارش راهبردی، شماره ۱۴۸، کد گزارش ۱۰-۹۱-۸-۴ ص ۱-۲۴.
- شورویی، احمد؛ طهماسبی، رضا؛ میرزایی خلیل‌آبادی، حمیدرضا؛ دینانی، امید (۱۳۹۶). **تعیین مقدار بهینه نهاده‌ها و اندازه واحدهای مرغداری شهرستان کرمان**. تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۹ (۱): ۱۰۹-۱۲۴.
- شیرزبان، جلال‌الدین (۱۴۰۲). **حکمرانی، قانون و توسعه**. سیویلیکا <https://civilica.com/note/540/>
- طهوری، حمیدرضا؛ محمدزاده، ناهید (۱۴۰۱). **تحلیل موانع و راهکارهای امنیت غذایی کشور (مطالعه مورد: گوشت مرغ)**. مدیریت بهبود، ۱۶ (۱): ۱۵۷-۱۸۳.
- علی‌بیگی، امیرحسین؛ شاهمرادی، مهنا (۱۳۹۵). **بررسی رکود تعاونی‌های مرغ تخم‌گذار استان کرمانشاه**. تعاون و کشاورزی، ۵ (۱۷): ۱-۳۲.
- فیروزآبادی، سیداحمد؛ حسینی، سیدرسول (۱۳۹۰). **بررسی موانع و مشکلات تعاونی‌های روستایی در بازاریابی محصولات کشاورزی (مورد مطالعه: شرکت تعاونی روستایی کوشک هزاربیتضا)**. توسعه روستایی، ۳ (۱): ۱۳۱-۱۴۸.
- کلانتری، خلیل؛ لوی‌آدریانی، رسول (۱۳۹۵). **شناسایی و تبیین چالش‌های پیش‌روی شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در ایران با استفاده از رویکرد نظریه بنیانی**. تعاون و کشاورزی، ۵ (۱۷): ۳۳-۵۱.
- لطیفی، سمیه؛ یعقوبی‌فرانی، احمد (۱۳۹۵). **شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور استان همدان با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه (MADM)**. اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۳۰ (۳): ۱۶۰-۱۷۲.
- مرتضایی، اشرف (۱۳۹۵). **شناسایی و دسته‌بندی موانع و چالش‌های تولید و رقابت‌پذیری در بنگاه‌های زنجیره غذا و ارزیابی قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور**. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران. ۱۳۴ ص.
- معیدفر، سعید (۱۳۹۵). **مدل توانمندسازی و ایجاد اشتغال برای اقشار متوسط و کم درآمد جامعه با تکیه بر مشاغل خانگی و تعاونی‌ها**. مدیریت بازار کار ایران، ۱ (۲ و ۳): ۵-۳۴.

- مقدم، وحید؛ واعظ، محمد؛ اکبری، نعمت‌اله (۱۳۹۱). **ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا**. راهبرد اقتصادی، ۱ (۱): ۴۷-۶۹.
- موسوی، س. ن. (۱۳۹۸). **تأسیسات و تجهیزات پرورش طیور در ایران: گذشته، حال و آینده**. پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، ۴ (۱): ۱۷-۲۴.
- ناظمی، شمس‌الدین؛ فیاضی، مرجان؛ نوری، علی (۱۳۸۸). **بررسی ابعاد و نتایج کمک‌های دولت به تعاونی‌های تولیدی (مورد مطالعه: تعاونی‌های تولیدی استان خراسان رضوی)**. پژوهشنامه مدیریت تحول، ۱ (۲): ۱۵۳-۱۳۲.
- نوری، فرامرز؛ صمدزاد، سعیده؛ قهرمان‌نهر، جاوید (۱۳۹۸). **الگوی ساختاری-تفسیری عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولیدی کشاورزی (مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی)**. اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۳۳ (۳): ۲۸۱-۲۹۷.
- ورمزیاری، حجت؛ اعلائی‌بروجنی، پژمان (۱۳۹۹). **تحلیل چالش‌های توزیع و تأمین خوراک مرغداری‌های کشور**. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی، دفتر مطالعات زیربنایی، شماره مسلسل ۱۷۲۶۰.
- هنربخش، شیرین؛ زاغری، مجتبی؛ چرخکار، سعید؛ صفری‌اصل، رضا (۱۳۹۴). **تعیین شاخص‌های رتبه‌بندی مزارع پرورش جوجه گوشتی از لحاظ ریسک بروز تلفات**. همایش پژوهش‌های نوین در علوم دامی. دانشگاه بیرجند، ۶ و ۷ خرداد ۱۳۹۴.
- Fathi, M., Charmchian Langerodi, M., & Shahraki, M. R. (2019). **Impact of cultural capital on empowering embers of rural production cooperatives in Amol County, Iran**. *Agricultural Science Technology*, 21 (6), 1395-1410.
- Merriam, Sh. B. (2002). **Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis**. Jossey-Bass.
- Morrow. S. L. (2005). **Quality and trustworthiness in qualitative research in counseling psychology**. *Journal of Counseling Psychology*, 52 (2), 250-260.
- Nkurunziza, F. (2019). **Factors affecting the performance of cooperatives in Gasabo District-Remera Sector (2012-2018)**. Dissertation Report for Masters' degree of Social Science in Local Governance Studies.
- Shenton, A. K. (2004). **Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects**. *Education for Information*, 22, 63-75.
- Thurmond, V. A. (2001). **The point of triangulation**. *Journal of Nursing Scholarship*, Third quarter, Pp. 253-258.
- Unal, V., Güçlüsoy, H., & Franquesa, R. (2008). **A comparative study of success and failure of fishery cooperatives in the agean, Turkey**. *Journal Applied Ichthyology*, 25 (4), 394 - 400.